Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ,
БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-hээ гарана | № 196 (17319) | 1986 оной августын 26, вторник | Сэн 3 мүн.

КПСС-эй обкомдо, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ, Профсоюзуудай соведтэ болон ВЛКСМ-эй обкомдо

Байгша оной ургаса хуряалгые эмхитэйгээр үнгэргэхэ, таряан ажалай продукци гүрэндэ худалдаха түсэбүүдые дүүргэхэ талаар Хяагтын районой агропромышленна комплексын бүхы хүдэлмэрилэгшэдэй, Зэдын районой Ленинэй ордento Борьёогой совхозой хүдэлмэришэд, мэргэжэлтэдэй, Сэлэнгын районой XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой колхознигуудай болон мэргэжэлтэдэй үүсхэл тухай.

Энэ жэлдэ орооhо таряанай болон бусад ургамалнуудай ургасые эмхитэйгээр, хаhа сагтань хуряажа абаха, 1986 ондо таряан ажалай продукци гүрэндэ худалдаха түсэб дүүргэхэ талаар Хяагтын районой колхозуud болон совхозуудай хүдэлмэрилэгшэд, мэргэжэлтэдэй, мүн Зэдын районой Ленинэй ордento Борьёогой совхозой, механизаторнууд, хүдэлмэришэд, мэргэжэлтэдэй, Сэлэнгын районой XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой колхознигууд болон мэргэжэлтэдэй социалис уялгануудые КПСС-эй обкомой бюро, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Совет, Профсоюзуудай совет болон ВЛКСМ-эй обком hайшаагаа.

Ургаса хуряалгые болон таряан ажалай продукци гүрэндэ худалдалгые амжэлтатайгаар ябуулха талаар социалис мүрысөө аша үрэтэйгөөр дэлгэрүүлхэ гэжэ КПСС-эй горкомуудые, райкомуудые, горрайгүйсэдкомуудые, колхоз, совхозуудай, агропромышленна комплексын бусад предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэдые, партийна, профсоюзай болон комсомолой организацинуудые уялгалаа.

Ургаса хуряаха болон арбан хоёрдохи табан жэлэй түрүүшын жэлдэ орооhо таряа, хартаабха болон овощ гүрэндэ худалдаха талаар дэлгэрhэн социалис мүрысөөнэй ябасые саг үргэлжэ харуулжа байха гэжэ республикын, районуудай газетэнүүдэй редакцинууд, телевидениин болон радио-дамжуулгын комитет уялгалагдаа.

Хяагтын районой агропромышленна комплексын хүдэлмэрилэгшэдэй, колхознигууд болон совхозуудай хүдэлмэришэдэй, хүдөө ажахын мэргэжэлтэдэй

СОЦИАЛИС УЯЛГАНУУД

Агропромышленна комплексын бүхы ажалшадай эгээл харюусалгатай хүдэлмэриин хаhа — ургаса хуряалга эхилбэ. Таряалан дээрэ ургаhан бүхы юумые гээлтэгүйгөөр хуряажа, хадагалжа абаха, Эхэ орондоо таряа, хартаабха, овощ ехээр үгэхэ гэээшэ манай гол зорилго болоно.

Арбан хоёрдохи табан жэлэй түсэбтэ даабаринуудые амжалтатайгаар дүүргэхын түлөө социалис мүрысөө дэлгэрүүлхэ тухай КПСС-эй ЦК-гай совет ороной ажалшадта хандаhан Хандалгада харюу болгон, мүн КПСС-эй ЦК-гай июниин (1986 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлэн, районой колхоз, совхозуудай ажалшад орооhо таряанай, хартаабхын, овощой муу бэшэ ургаса ургуулаа. Мүнөө бүхы ургасымнай хуби заяанай манай өөhэдымнайл гарта байhаниие hайн ойлгожо, бүхы ургасаяа шадаал hаа, богони болзорто, гээлтэгүйгөөр хуряаха гэжэ шиидэбди. Таряа хуряалгын бүхы техникэ, орооhоной тоогууд, ургаса зөөхэ транспорт гэхэ мэтые hайнаар бэлдэхэ, эмхидхэлэй асуудалнуудые шиидхэхэ, ургаса хуряалгые үнгэргэхэ хүдэлмэриин түсэб табиха, хуряалгын комплекснуудые бүридхэжэ, агрегадуудай ябаха маршрудые тодорхойлхо талаар районой бүхы ажахынуудта горитой хүдэлмэри хэгдээ. Мүнсө районой колхоз, совхозуудта таряа хуряалга захалаа.

Орооhото ургамалнуудые хуряаха хуряалга-зөөлгын 19 комплекс, тэрэшэлэн хартаабха, овощ хуряаха звенонууд эмхидхэгдэжэ, хамтын подрядай гуримаар хүдэлхөөр табигданхай.

Ажалыень hайнаар эмхидхэжэ, социалис мүрысөө аша үрэтэйгөөр дэлгэрүүлжэ шадаhанай ашаар хуряалгын агрегат бүхэнэй үндэр бүтээсэтэйгээр хүдэлхэ арга олгохобди.

Таряагаа хүдэлмэриин 18 үдэр соо хуряаха гэхэ гү, али энэ хүдэлмэриие сентябриин 15-hаа оройтуулангүй дүүргэхэбди. Тиихэдээ 450 мянган тоннohoo бага бэшэ таряа хуряажа, гектар бүриhөө дундаа зэргээр 13 центнерhээ бага бэшэ ургаса абахабди.

Хуряалгын комбайн, машинануудта техническэ харууhа хэхэ тусхай звенонууд ажахы бүхэндэ эмхидхэгдээ. Тэдэндэ бүхы хэрэгтэй түхеэрэлгэнүүд үгтэнхэй, тоhо, түлишэ хэхэ агрегадуудшье бии.

Зөөлгын хэрэгсэлнүүдэй дутаhанhaa боложо, комбайнуудай миин зогсохогүйн тула тэдээнhээ таряа зөөхөөр тракторай прицепүүдые хэрэглэхэ, эндэ порционно арга үргэнөөр нэбтэрүүлхэбди. Хуряалгын комплекс бүхэндэ партийно-комсомолой бүлэгүүд бии болгогдоо, депутадуудай болон арадай хинагшадай саг зуурын постнууд эмхидхэгдээ. Тэдэнэр ажалай эмхидхэлые саг үргэлжэ хинан хаража, ургасын гээлтэдэ оролготой тэмсэжэ байха юм.

Ургасаяа хуряахатаяа хамта гүрэндэ таряа худалдаха хүдэлмэри ябуулхабди. Бүхыдөө 6 мянган тоннohoo бага бэшэ эрхим шанартай таряа худалдажа, 1,5 жэлэй түсэб дүүргэхэбди. Тэрэшэлэн гүрэндэ хартаабха, овощ худалдаха түсэб дүүргэгдэхэ байна. Үбhэ тэжээл бэлэдхэлгые үргэлжэлүүлжэ, таряалангай hолоомые саг соонь гүйсэд суглуулан, полинуудай захада гаргажа hүрилхэбди. Сентябриин 15 болотор бүхыдэнь 12 мянган гектарhaa бага бэшэ газарта намарай паар хахалхабди. Ерэхэ жэлэй тарилгада хүсэд хүрэхэ үрэhэ саг соонь хааха бди. Ургаса хуряалгын үедэ бригаданууд, хуряалгын комплекснууд болон звенонуудай хоорондо социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлхэбди. Мүрысөөнэй дүнгүүдые үдэр бүхэндэ, табан хоног бүхэндэ гаргажа байхабди.

Энэ жэлэй ургаса хуряалгые хаhа саг соонь, hайн шанартайгаар үнгэргэхын, таряан ажалай продукци гүрэндэ худалдаха түсэб заатагүй дүүргэхын түлөө социалис мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр оролсоёл гэжэ бидэ республикынгаа бүхы механизаторнуудые, колхознигуудые, совхозуудай хүдэлмэришэдые, хүдөө ажахын мэргэжэлтэдые уряалнабди.

Социалис уялганууд Хяагтын районой таряан ажалай хүдэлмэрилэгшэдэй суглаанууд дээрэ баталагдан абтаа.

Зэдын районой Ленинэй ордento Борьёогой совхозой механизаторнуудай, хүдэлмэришэд болон хүдөө ажахын мэргэжэлтэдэй

СОЦИАЛИС УЯЛГАНУУД

КПСС-эй XXVII съездын шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлэн, Зэдын районой Ленинэй ордento Борьёогой совхозой хүдэлмэришэд болон мэргэжэлтэд арбан хоёрдохи түсэбтэ табан жэлэй түрүүшын жэлдэ орооhото ургамалнуудай бараг hайн ургаса ургуулаа. Совхоздо 1500 гектарта эршэмтэй технологёор орооhото ургамалнууд ургуулагдаhан байна. Тэрэ тоодо нүхэр С. Ж. Ширетороваэй бригадада 1100 гектар таряалан дээрэhээ туд бүриhөө 20 центнерhээ бага бэшэ, нүхэр И. И. Шараповай бригадада 400 гектарай туд бүриhөөнь 21 центнер ургаса абтахаар хүлеэгдэнэ. Хуряалгын бүхы талмай дээрэhээ гектарай дундаа зэргээр 14 центнерhээ бага бэшэ орооhон суглуулагдаха юм.

7800 гектар талмай дээрэhээ таряа хуряаха болонобди. Ажахын орооhо хуряалгын 40 комбайн хуряалга-зөөлгын хоёр комплексын бүридэлдэ үгтэхэ юм. Хуряалгын хүдэлмэри үнгэргэхэ түсэбүүд, комплекснуудай ябаха маршрудууд, комбайнуудhaa орооhо зөөхэ, хуряалгын техникэ хангаха талаар эмхидхэлэй асуудалнууд хаража үзэгдөө. Ургаса хуряалга дээрэ хүдэлдэг хүдэлмэришэдэй дунда ниитэ-политическэ хүдэлмэри ябуулха агитаторнууд хуряалгын комплекснуудта томилогдонхой.

Комплекснууд болон агрегадуудай хоорондохи социалис мүрысөөнэй гуримууд баталагданхай.

Үдэр бүхэндэ, табан хоног бүхэндэ мүрысөөнэй дүнгүүд согсологдохо.

Ургаса хуряалгые саг болзортонь hайн шанартайгаар үнгэргэхын түлөө мүрысөөндэ оролсожо, хүдэлмэриин 20 үдэр соо ургасаяа хуряажа, байгша оной сентябриин 10 болотор таряа хуряалгаяа түгэсхэхэ уялга абанабди.

100 мянган центнерhээ бага бэшэ таряа хуряажа, 22 мянган центнерыень гүрэндөө худалдахабди. Энэмнай хоёр жэлэй түсэб болоно. 1987 оной тарилгада хэрэгтэй үрэhэ хүрэнгөөр өөhэдыгөө сүм хангахабди.

Бүхы hолоомо суглуулжа сомохобди, байгша оной сентябриин 15 болотор 1 мянган гектарта паар хахалхабди.

Ургаса хуряалгые саг болзортонь үнгэргэхын, гүрэндэ ороохо худалдаха уялгануудаа дүүргэхын түлөө социалис мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр оролсохые республикын бүхы механизаторнуудые, совхозуудай хүдэлмэришэдые, колхознигуудые уряалнабди.

Уялгада гар табигшад:

Н. ЧЕРКАСОВ, С. ПРОТАСОВ, В. ТОГОЧЕЕВ — комбайнернууд, **Ч. ШАРАПОВ**, — 2-дохи тракторна бригадын бригадир, **П. ЗАЙЦЕВ** — совхозой ахамад агроном, **В. ШИРЕТОРОВ** — совхозой ахамад инженер, **М. СПАСОВ** — совхозой директор, **Ш. БАТОЖАПОВ** — парткомой секретарь, **Д. ЛОМБОНДОРЖИЕВ** — ВЛКСМ-эй комитедэй секретарь, **А. КУРИЛОВ** — совхозой профкомой түрүүлэгшэ.

Сэлэнгын районой XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой колхознигуудай, механизаторнуудай, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдэй

СОЦИАЛИС УЯЛГАНУУД

КПСС-эй XXVII съездын шиидхэбэринүүдээр мүндэлhэн ажалай болон политическэ ехэ дэбжэлтын оршон байдалда манай колхозой ажалшад эмхитэйгээр; агротехническэ эгээл hайн болзор соо, hайн шанартайгаар хабарай тарилга үнгэргэжэ, баян ургаса ургуулагдаа.

Полинууд дээрэхи бүхы ургаса саг соогоо, гээлтэдэ оруулагдангүй хуряагдаха зэргэтэй. Ушар тиимэhээ бидэ, комбайнернууд, трактористнууд, жолоошод болон газар таряалангай бусад хүдэлмэрилэгшэд ургаса хуряалгые богони болзор соо, эрхим шанартайгаар үнгэргэхэ гэжэ шиидэбэбди. Орооhото ургамалнуудые баал болгон хадалгые, тэрэниие суглуулан сохилгые хүдэлмэриин 15 үдэрэй туршада гэхэ гү, али энэ жэлэй сентябриин 10-hаа хожомдуулангүй дүүргэхэбди. Бүхыдөө адагынь 85 мянган центнер ороохон абтаха байна. Энэмнай гектар бүхэнэй 14 центнер болоно. Эхэ ороной амбаарта 21 мянган центнер ороохо адхахабди. Энэ хадаа табан жэлэй түсэб болоно.

Тракторно-таряан ажалай бүхы гурбан бригаданууд хамтын подрядай гуримаар хүдэлхэ, тэдэнэр техникээр гүйсэд хангагдаха, хэрэгтэй соонь транспорт болон хүнүүд үгтэхэ. Бүхы комбайнернууд хэбтэлэн таряа хуряаха түхеэрэлгэнүүдээр, hүни хүдэлхөөр электрын галай хэрэгсэлнүүдээр хангагданхай. Бүхы комбайн, автомобиль, болон тракторна прицепүүдэй кузовуудай нүхэ hүбэ hайнаар бүглэгдэнхэй. Ороохо сэбэрлэхэ болон хатааха техникэ бэлэн болонхой. Таряа сохилготой хамта ороохо сэбэрлэхэ, хатааха тусхай звено эмхидхэнхэйбди, 1986 оной октябриин 15 болотор хүрэнгын үрэhэ сэбэрлэжэ, амбаарта адхажа дүүргэхэбди.

Хуряалгын агрегадуудые техническэ талаар хангалгын мастер-заhабарилагшадай звенонууд эмхидхэгдэнхэй. Тэдэнэртэ автомастерскойнууд, гагналгын агрегадууд, тэрэшэлэн шэнгэн түлишэ болон тоhолгын материалнуудаар хангаха автобензовозууд үгтэнхэй. 2000 гектарта намарай паар хахалагдаха. Энэ хүдэлмэриие сентябриин 20 болотор агротехническэ эгээл таарамжатай сагта хэжэ дүүргэхэбди.

Ургаса хуряалгын болон намарай паар хахалалгын үедэ соёлой болон ажаhуудалай талаар таарамжатай эрхэ байдал тогтоогдохо. Социалис мүрысөөнэй гурим, комбайнернуудые, трактористнуудые, автомобильнуудай жолоошодые болон бусад хүдэлмэрилэгшэдые моральна болон материальна талаар урмашуулха хэмжээнүүд тодорхойлогдонхой. Манай түрүү комбайнернууд Д. Буянтуев, Ш. Рабданов, С. Цыренжапов, Ю. Цырендондопов гэгшэд 8—9 мянган центнер ороохо сохихобди гэhэн социалис уялга абанхай. Мүрысөөнэй ябаса үдэр бүхэндэ, табан хоногто согсологдожо байха. Шалгарагшадта дамжуулгын улаан тугханууд барюулагдаха.

Бидэ, XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой механизаторнууд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд, ургуулhан бүхы ургасаяа саг соонь, hайн шанартайгаар хуряан абахын тула бүхы хүсэ шадалаа, мэргэжэл шадабаряа элсүүлхыень, халаанай даабаринуудые, ороохо, хартаабха болон газар таряалангай бусад продукци абаха болон гүрэндэ худалдаха түсэбые заатагүй дүүргэхын тула социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлхыень республикын хүдөө нютагуудай бүхы ажалшадые уряалнабди.

Социалис уялганууд колхозой механизаторнуудай, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдэй хамтын суглаан дээрэ зүбшэн хэлсэгдэhэн байна.

Суглаанай түлөөлэлгөөр уялгада гараа табигшад; **Д. БУЯНТУЕВ, Ш. РАБДАНОВ, С. ЦЫРЕНЖАПОВ** — комбайнернууд, **Н. ДОНДОПОВА** — ороохоной тоогые даагша, **И. МИРОНОВ** — агроном-семеновод, **П. ГЫЛЫКОВ, Н. ДОНДОПОВ, Н. ДОРЖИЕВ** — тракторно-таряан ажалай бригадануудай бригадирнууд, **И. РИНЧИНОВ** — ахамад агроном, **Н. БАДМАЕВ** — ахамад инженер, **П. ХАЙДАПОВ** — парткомой секретарь, **А. ИРИНЧЕЕВ** — колхозой түрүүлэгшэ.

ПРОФСОЮЗУУДАЙ СОВЕДЭЙ ПЛЕНУМ

Профсоюзуудай республиканска соведэй пленум боложо үнгэрбэ.

«Буряадай АССР-эй профсоюзууд хоорондын XVIII конференци зарлаха тухай», «КПСС-эй ЦК-гай июниин (1986 он) Пленумэй дүнгүүд ба арбан хоёрдохи табан жэлэй туршадахи ажалша коллективүүдэй экономическа болон социальна хүгжэлтын түсэбые дүүргэлгэдэ коллективнэ договорнуудай үзүүлдэг нүлөөлхы үүргые саашадань hайжаруулха талаар профсоюзай организацинуудай бэелүүлхэ зорилгонууд тухай» асуудалнууд пленум дээрэ зүбшэн хэлсэгдэhэн байна.

Зүбшэн хэлсэгдэhэн асуудалнуудаар профсоюзуудай республиканска соведэй түрүүлэгшэ Н. А. Розанов, профсоюзуудай рессоведэй секретарь А. Р. Потепалов гэгшэд элидхэлнүүдые хэбэ.

Республикын профсоюзууд хоорондын XVIII конференциие 1986 оной декабриин 20-ной үдэр зарлаха гэhэн тогтоол пленум баталан абаба.

«Салют-7»: туршалга үргэлжэлhөөр

НИИДЭЛГЫЕ ЗАЛАН ХҮТЭЛХЭ ТҮБ, августын 23 (ТАСС). «Салют-7» — «Космос-1686» гэжэ замбуулинай комплекс иимэ параметрануудтайгаар августын 22-то замбуулинда гаргагдаба.

— Газарай нюрууhaa эгээл саада захань — 492 километр;

— Газарай нюрууhaa эгээл наада захань — 474 километр;

— 94 минута соо Газарые тойрон дабшана;

— Замайнь hоолжүү — 51,6 градус.

— Станциин ба «Космос-1686» гэжэ хэмэл одоной ниидэлгынь замууд тодорхойлогдоо.

ШЭНЭ ҮҮСХЭЛ ДЭМЖЭНЭБДИ

ЗЭДЭ

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачевой совет телевиденеэр хэhэн Мэдүүлгэ районой ажалша коллективүүдтэ халуун анхаралтайгаар угтагдаhан байна. Районой ажалша коллективүүдтэ митингнүүд үнгэрбэ.

Ленинэй ордento Борьёогой совхозой ажалша 5 коллективтэ үнгэрhэн митингнүүдэй үедэ совет арадай ябуулжа байгаа эб найрамдалай түлөө эбсэшэгүй тэмсэлые дэмжэжэ байhанаа үгэ хэлэгшэд мэдүүлбэ. Ядерна тэhэлэлгэнүүдые 1987 оной январиин 1 болотор хэхэгүй гэhэн партиин ЦК-гай, совет правительствын шиидхэбэриие сэдьхэлээ ханан угтаhанаа үгэ хэлэгшэ В. М. Хайдуков мэдүүлбэ.

Ториин совхозой тракторна 2-дохи бригадада болоhон митинг дээрэ совхозой директор И. Д. Москвитин эб найрамдалай түлөө тэмсэлдэ ажалша коллектив бүхэнэй, коллективэй гэшүүн бүхэнэй оруулха хубита тухай хэлэбэ.

«Октябрьский» совхозой 2-дохи отделениин коллективэй гэшүүд—67 механизатор болон комбайнернууд КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачевой Мэдүүлгые халуунаар дэмжэжэ, ороноо аюулгүй байлгаха нангин хэрэгтэ горитой хубитаяа оруулха зорилготой байhанаа митинг дээрэ мэдүүлбэ. Таряа хуряалгаяа хүдэлмэриин 25 үдэрэй туршада сүм дүүргэхэ гэhэн социалис уялга тэдэнэр баталан абаба.

Район дотор бүхыдөө 60 ажалша коллективтэ митинг болон суглаанууд үнгэрөө.

В. МИХАЙЛОВ,
КПСС-эй Зэдын райкомой таhагые даагша.

АВИАЗАВОД

Ажалай Улаан тугай ордento авиационно заводой хүдэлмэришэд, инженернүүд, техникүүд, алба хаагшад нэгэ цех соо суглараба. Заводой парткомой секретариин орлогшо В. М. Милешин митинг нээхэдээ, иигэжэ мэдүүлбэ: «Мүнөөдэр бүхы совет арад, тэрэ тоодо манай заводой коллектив КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачевой телевиденеэр хэhэн Мэдүүлгые бүримүhэн hайшаан дэмжэжэ байhанаа элидхэнэ. Манайшье заводой коллектив энэ шухала документтэй танилсаад байхадаа, ерэхэ жэлэй январиин нэгэн болотор ядерна тэhэлэлгэнүүдые хэхэгүй гэhэн нэгэ талын мораториие дэмжэнэбди».

Заводой хүдэлмэришэд шухала удха шанартай энэ Мэдүүлгые үнэн зүрхэнhөө hайшаан дэмжэжэ байхадаа, үйлэдбэри дээрэ шэнэ онол аргануудые үргэнөөр хэрэглэжэ, ажалайнгаа бүтээсые дээшэлүүлэе гэжэ хэлсэбэ. Жэшээнь, заводой коллектив байгша оной август hарын, мүн жэлэйнгээ түсэбтэ даабаринуудые болзорhоонь урид дүүргэхэ гэлсээ.

А. БЕЛОУСОВА.

СЭЛЭНГЭ

Гусиноозерскын ГРЭС-эй барилгын управлениин 4-дэхи автобазада эб найрамдалай митинг үнгэргэгдэбэ. Тус митинг дээрэ автобазын начальник Т. И. Мирзаев, түсэблэлгын таhагай начальник Г. И. Брянская, автобазын партийна организациин секретарь М. И. Султанов гэгшэд үгэ хэлэжэ, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачевой совет телевиденеэр хэhэн Мэдүүлгые халуунаар дэмжэжэ байhанаа мэдүүлбэ. Энэл Автобазын жолоошон П. М. Степановай хүтэлбэрилдэг бригада үшөө апрель hара соо Эб найрамдалай жасада 50 түхэриг дамжуулhан юм. Июнь hарада автобазын бүхы хүдэлмэришэд Чернобылиин туhаламжын жасада 3300 түхэриг мүнгэ эльгээгээ.

Мүнөө Степановай бригадын гэшүүд нэгэ үдэрэйнгээ салингай мүнгые Эб найрамдалай жасада дамжуулба.

С. АЮШЕЕВ.

КПСС-эй XXVII съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө

ОЛОНИИТЫН ТУҺАЛАМЖА ХЭРЭГТЭЙ

Ой модоной нөөсэ баялигуудые хамгаалха, гамтой ашаглаха, алмаха ба модо болбосоруулгые комплексно гуримаар эрхилхэ хэрэгтэ партиин XXVII съездын шиидхэбэринүүд соо ехэ анхарал хандуулагдаһан байха юм. «Республикын ой модоной нөөсэнүүдые хамгаалхые һайжаруулха ба зүбөөр хэрэглэхэ талаар хэмжээнүүдэй тухай» Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй тогтоол республикын Ой модоной ажахын министерствын коллегиин, предприятинуудай коллективүүдэй суглаануудаар зүбшэн хэлсэгдэжэ, энэ талаар бэелүүлхэ хэмжээ ябуулгануудые зохёожо, лесхоз бүхэндэ тусхай түсэбүүд хүргэгдөө һэн.

Министерствын коллегиин заседани апрель һарада болоо, республикын Верховно Соведэй тогтоолой хэр зэргээр бэелүүлэгдэжэ байгые шэнжэлжэ үзөөд, ой модоной баялигуудые хамгаалха, зүбөөр хэрэглэхэ хэмжээнүүд дэйраалдаг дутуу дундануудые усадхаха, шиидхэгдээгүй асуудалнуудта ажалай коллективүүдэй анхарал хандуулагдаһан байна. Тус шиидхэбэринүүдые ой модоной ажахынуудай коллективүүд съездэдэ зорюулһан бэелүүлгээр эхилээ һэн.

Министерствымнай предприятинууд байгша оной эхинһээ муу бэшээр хүдэлжэ, түсэбтэ даабаринуудые дүүргэжэ байнхай. Габшыс тайгын нөөсэнүүдые хамгаалха ба промышленна талаар эдэ коллективүүдэй ажал ябуулгые горитой дутуу дундануудгүй гэжэ тэмдэглэмээр. Промышленна аргаар ашаглалгада үгтэһэн ой модон гүйсэд дүүрэнээр отологдонсгүй, бэлэдхэгдэһэн модо тайгаһаа зөөжэ гаргангүй орхихо ушарнууд али олон үзэгдэнэ. Республикын модо бэлэдхэдэг зарим предприятинуудай шэнэ эрилтэнүүдтэй хүдэлмэреэ һайжаруулха, хубилгаагүй байһаар. Манай хүдэлмэрилэгшэд үнгэрһэн жэлдэ модо бэлэдхэлгэ гурим хазагайруулһан албан тушаалта 136 хүниие балшыса барижа, яла тоһоһон, ойдо ажаллажа байһан 9 предприятиин хүдэлмэри зогсооһон байна. Тэрэ тоодо «Забайкаллес» нэгэдэлэй 4 леспромхоз ороно. Тус нэгэдэлэй предприятинууд 1985 ондо 21,8 мянган кубометр модо отолһон газартаа орхиһон, 21,7 мянган кубометр бэлэдхэгдэһэн модо ойһоо гаргаагүй, 290 гектарта залуу модо һөөгүүдые гэмтээжэ һалгааһан, модоной отологдоһон 1000 гектар газарые сэбэрлэнгүй түшээһэн байха юм. Эдэ бүгэдын түлөө тэдэнэр 231,5 мянган түхэригэй яла түлэхэ болоо. Модо бэлэдхэдэг предприятинуудай хүдэлмэрые һулаар хинан шалгаһанһаа болоожо, иимэ дутагдалнууд үзэгдэнэ. Ойдо модо отолһон газарые сэбэрлэлгэ тушаажа, модо бэлэдхэхэ түсэбөө дүүргэһэн бригаданууд гэшүүд зарим леспромхозуудта мүншэн шангаар урмашуулагдадаг байна бшуу. Энэмнай эбсэшэгүй ябадал болоно. Хүдэлмэриин шанар һайжаруулха талаар КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, Министрнүүдэй Соведэй тогтоолой эрилтэ өөһөр бигдаха ёһотой.

Загарайн, Баргажанай, Хэжэнгын, Хориин, Прибайкалиин, Сэлэнгын болон бусад районуудта ой модон удаан саг ехээр отологдожо, Байгал далайе хамгаалдаг модоной нөөсэнүүд хороогдоһоор байна юм. Иигэжэ 39 жэлэй туршада эдэ районуудта 205 миллион кубометр модон бэлэдхэгдээ. Ушар тиимэһээ ерээхэ жэлһээ министерствэмнай Шулуутайн, Хандагайн болон Горхоной леспромхозуудта отологдохо модоной хэмжээе 200 мянган кубометрээр бага болгохонь бшуу. Иигэжэ модоной нөөсэнүүд бага болоһоной уламжалан, жэл ерэхэ бүри леспромхозуудта отологдохо модоной хэмжээ үгтэхэ. Байгал шадар отологдохо 90 362 мянган кубометр модоной 34 процентынь хэдалиг газарта оршоно. Республикын леспромхозууд иимэ үзүүр хүндэ газарта модо отолхо хэрэгсэлгүй. Ой модоной ехэнхи хубинь харгыгүй газарта оршоно ха юм. Тиимэһээ энэ модо отолхын тула түхэрөөн жэлэй туршада харгы барихые болоно.

«Ой модоной түүхэй эдэй нөөсэнүүдые ашаглаха тухай» КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоолой эрилтэлэй ёһоор, Байгал далай хамгаалха үүргэтэй тайгада модо отололго бүри 827 мянган кубометрээр хорооһон байна. Горхоной леспромхозой — Хэжэнгын лесхоздо, Хандагайн леспромхозой — Дэдэ-Тайлсын, Шулуутайн леспромхозой Заудинскын ой модоной ажахынуудай харьяата газарта хэрэглэгдэхэ модон дууһан шахуу отологдожо, Минлеспромойхид модо бэлэдхэхэеэ болибо.

Арбан хоёрдохи табан жэлэй туршада, мүн саашадаашье гол түлэб хадалиг газарта модон бэлэдхэгдэхэ болоно. Тиимэһээ модо бэлэдхэгшэд, илангаяа «Забайкаллес» нэгэдэлэйхид Байгал далай хамгаалха зоноһоо бүхы техникэ болон бусад хүсэнүүдээ түргэн гаргаха ёһотой.

Гал түймэрһөө ой тайга хамгаалха, тэмсэхэ гээшэ манай гол зорилгонуудай нэгэн болоно. Тайгые гал түймэрһөө хамгаалха хэрэгые ой модоной 40 предприятиин, Забайкалиин авиабазын 11 отделениин коллективүүд эрхилнэ. Һүүлэй жэлнүүдтэ түймэрэй аюулые һэргылхэ хүдэлмэри элдэбхитэйгээр ябуулагдажа, зарим районуудта муу бэшэ дүнгүүд туйлагдаа. Түймэрэй гараха аюултай хаһада манай хүдэлмэрилэгшэд милициин, байгаали хамгаалха бүлгэмэй гэшүүдтэй суг рейднүүдые үнгэргэдэг юм. «СССР-эй ойе түймэрһөө аршалан хамгаалха дүримые» гансал үнгэрэгшэ жэлдэ 305 хүн хазагайруулжа, моральна болон материальна талаар хэһээгдээ. Мүнөө үедэ түймэр саг соогоо элирүүлэгдэжэ, дары унтараагдадаг болоо. Ойдо һүжэрһэн түймэрэй тоо хороогдобошье, аюулта түймэрэй үшөөл олоор носохо ушарнууд үзэгдэһөөр. Байгша оной июниин байдалаар, республикадамнай 1719 гектар газарта һүжэрһэн носоһон 440 түймэр сарагдаа. Үнгэрэгшэ жэлэй энэ үеынхитэй сасуулбал, байгша ондо түймэртэ абтаһан талмай 2 229 гектараар бага байгаа. Ойдо хүн зоной түүдэг хүсэд унтараангүй ошоходо, ехэ түймэрнүүд һүжэрэн дэлгэрнэ. Ой модоной ажахынууд түймэр сарадаг техникээр муугаар хангагдаһанһаа болоожо, ехэ түймэрнүүдые саг соонь дууһан унтарааха арга боломжогүйдэнэ.

Ой модоной ажахын министерствын предприятинууд промышленна үйлэдбэридэ ехэ анхарал хандуулжа, гол хүдэлмэреэ муугаар ябуулна гэжэ республикын Верховно Соведэй сесси дээрэ зүб шүүмжэлэгдээ һэн. Тиигэжэ Байгал шадарай лесхозуудай уялгануудые тодорхойлһон РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоолые хүсэд бэелүүлбэгүй бшуу. Тус тогтоолой ёһоор, ой модоной эдэ ажахынууд модо шэнгэрүүлэн отолхо, нютагай зоной хэрэглэмжэ хангаха болон бусад хүдэлмэри хэхэ байгаа. Саашадаа энэ тогтоолые бэелүүлэн манай министерство РСФСР-эй Ой модоной ажахын министерствэдэ, КПСС-эй обкомой бюродо, республикын Министрнүүдэй Соведтэ хэдэн дурадхал оруулһан байха юм. РСФСР-эй Минлесхозһоо тэрээндээ харюу абаабди.

Байкальскын целлюлозо-саарһанай, Селенгинскын целлюлозо-картоной комбинадуудай түүхэй эдэй баазын хилые, жэлэй туршада ашаглагдаха модоной хэмжээе хубилгаха асуудалнуудые СССР-эй Гослесхозой түүхэй эдэй комиссиин заседани дээрэ хаража үзэгдэхэ гэжэ бэшэгдэһэн байна. РСФСР-эй Ой модоной ажахын министерствын захиралтаар Байгалые хамгаалха үүргэтэй ойдо түсэбэй ёһоор модо отолжо гаргалга 1987 оной январиин 1-һээ болюулагдахаар хараалагдаба. Гол түлэб модо шэнгэрүүлэн отолхо хүдэлмэри хэгдэхэ. Тиимэһээ товарна продукциин, продукци худалдалгын хэмжээн эрид хороогдохо болоно. Энэ захиралтын ёһоор, 1986—1987 онуудай туршада Забайкалиин авиабазые капитальна һомололгоор, түймэр сарадаг материально-техническэ хэрэгсэлнүүдээр гүйсэд хангаха асуудалнууд шиидхэгдэхэ ёһотой. Саашанхи жэлнүүдтэ фонднуудай үгтэхэ бүри түймэрэй-химическэ станцинууд материально-техническэ хэрэгсэлнүүдээр ехээр хангагдаха юм.

Ой тайга хадаа Буряад ороной байгаалиин гол баялигуудай нэгэн мүн. Республикын Ой модоной ажахын министерствын предприятинуудта ажаллажа байһан хэдэн мянга гаран хүдэлмэрилэгшэд ой модоной нөөсэнүүдые хамгаалхын, арьбадхахын, зүбөөр хэрэглэхын тула тэдээнһээ дулдыдадаг бүхы юумэ хэхэ. Гэбэшье һуурин, тосхонуудта дүтэхэнэ ургаһан модоной отологдоһон дээрэһээ харгыгүй хадалиг, холын газарта бэлэдхэгдэхэ ушартай болобо. Тиимэһээ ой модоной нөөсэнүүдые зүбөөр хэрэглэлгые хёрхоор хинан шалгаха зорилго республикын тайга харууһалан хамгаалдаг албанай урда шангаар табигдаба. Гэхэ зуураа өөһэдымнай зарим хүдэлмэрилэгшэд тусхай дүримүүдые хазагайруулһан 27 хүн моральна болон материальна талаар хэһээгдээ, тэрэ тоодо 6 хүн хүдэлмэриһөө гаргагдаа.

Нютагай партийна, совет, ажахын органуудай, тайгада ажалладаг, амардагшье хүнүүдэй туһаламжагүйгөөр республикын ой модоной хүдэлмэрилэгшэдэй урда табигдаһан зорилгонуудые бэелүүлхэнь хүндэ байна. Юуб гэхэдэ, ой модоной ажахын хүдэлмэрилэгшэ бүхэндэ 9 мянган гектар газар харууһалганда үгтэнхэй юм. Арадай депутадуудай районно, сельскэ болон поселково Соведүүдэй гүйсэдкомууд, съездын шиидхэбэринүүдэй ёһоор, лесхозуудай хүдэлмэридэ хандасаяа хубилгаха ёһотой.

Н. ШЕЛКОВНИКОВ,
Буряадай АССР-эй ой модоной ажахын министр.

Зураглал
ГАЗАРАЙ ЭЗЭН

Тойроод нуга соорхойнуудтай, болдог гүбээнүүдтэй, Ахын ажахынууд сооһоо «Улаан-Аха» колхоз эдлүүриин газараар ехэшэг гэжэ тоологдодог. Дутуунь юуб гэхэдэ, бэлшээреэр хомор. Сандак Ошоров багаһаа адуу мал дахажа, борьбо дээрэ бордойһон тула зун, намартаа эжытэеэ суг малаа холын бэлшээринүүдтэ залажа, хүйтэ нойто нилээн үзэһэн, хүдэржэһэн сагаа ходо-ходо һанаандаа оруулаадхидаг. Холын тэдэ он жэлнүүд...

Хүдөө ажахые хүгжөөхэ хэрэгтэ гүрэн түрэмнай халуун анхаралаа хандуулжа, адуу малда хүсэд хүрэхэ үбһэ тэжээл элбэгжүүлхэ, газарай хүрьһэ хубилгажа, ургамалай үрэһэ, хүрэнгэтэй болгохо, шэнэ газар ашаглаха тушаа тогтоол, шиидхэбэринүүд абтажа, бэелүүлэгдэжэ байгаа бэлэй. Холын Ахада хүдөө ажахын техникын хүрэжэ ошохонь үдыхэн байгаа — «улаан гарай» хүсэн лэ шадал зэргээрээ хэрэглэгдэхэ даа. Он жэлнүүдэй ошохо бүхэндэ колхозойхидой байра байдал хубилаа. 1954 ондо колхоздонь түрүүшынхиеэ ДТ-20 түхэлэй трактор үгтэбэ. Бага зэргын ажалда тэрээхэн тракторайнь хүсэн зүбхэн хүрөөд байгаа бэлэй. Удаадахи жэлнүүдшье һубарилдана. «ДТ-54», «ДТ-75» тракторнуудые абадаг болобо, ашаанайшье машинатай болоо. Трактор, машинын һуртэй хүүеэн соогуур Сандак хүбүүнэй сэдьхэлдэ шэнэ бодолнууд түрэжэ, амар заяа үзүүлхэеэ болибо. ,Үбэл, хабартаа үбһэ тэжээлээр дуталдаха, хабарай хагсуу сагые дабаха гээшэ тон бэрхэтэй... Юунэй түлөө Обоотын хубхай хооһон добуун байна гээшэб, үбһэ ногооншье ургахагүй! Өөрөө трактор шудалха арга бэдэрхэ байна... Үдэрэй харууһанда малаа һайса бэлшээжэ, садхаабал, тэдэмни холо ошохогүй. Тэрэ һамбаандаа газар хахалжа ябаһан трактористнуудаар хөөрэлдэжэ, хажуугаарнь эрьелдээд байбал, юу хээхэниие ойлгожо абахал байхаб,— гээд хүбүүн «түмэр хүлэгые» дахадаг болоо һэн.

Савва ахань тракторта урид һууһан хадаа дүүдээ энэ тэрые ойлгуулжа үгэхэ. Теэд Сандагай һонирхохо юумэн олон. Ном, журналһаа эхилээд, трактор-машинын хэрэгсэлнүүдые таниха болоходоо, хүсэтэ түмэр хүлэгые жолоодохо саг нэгэтэ ерэхэл бээз,— гэжэ хүбүүн ухаандаа олон табые һһелахан шэбшээ. Баһа моринной орондо мотоциклнууд бии болобо. «Одоол энэш ёһоор гээшэ гүб даа. Обоотын тала уужам, табилуулхал байхаб... Адуу малаа суглуулха, адуулхадам хэды хүнгэн болохоб! Хэды едышье болог, үхэрөө худалдаад, абаха юм байна... Урагшатайгаар хүдэлөөд ябабал, юуншье олдохо» — гэхэ мэтээр залуу малшан шэбшээ бэлэй. Һанаашаяа хүсэлдүүлжэл һалаа.

Он жэлнүүдэй үнгэрхэ бүри колхоздонь машина, тракторнууд олошорбо. Хада газарай хатуу хүрьһэ урбуулжа, зеленко, холимол ургамалнуудые тариха,- тэжээл элбэг болгохо гэһэн хэмжээнүүд абтаба. Механизаторнуудые һургажа, тэдэнэй мэдэлдэ хэдэн трактор үгэхөөр шиидэбэ. Тиигэжэ Сандак Ошоровые трактористын курсада һурахыень Түнхэнэй район эльгээгээ һэн. Тэрэ удангүй трактористын үнэмшэлгэтэй бусажа ерэбэ. Түрүүшын механизатор Шултэм Лопсонович Гомбоев тэрэ үедэ хамаг трактористнуудые толгойлдог, техникээ түгэс бэлэдхэлтэй байлгадаг, колхозой урдаа хараха хүниинь ябагша һэн.

Мүнөө заха холын Ахада хүсэтэ техникэ элбэгжэнхэй. Ажахы бүхэндэ «ДТ-75», «Беларусь» тракторнууд бии. Заха үзүүрэй ажалда «ДТ-20» трактор хэрэглэгдэнэ. Тиихэдэ «ЗИЛ», «Урал» түхэлэй ашаанай машинануудай, «С-100», «Т-150» гэһэн хүсэ ехэтэй тракторнуудай хадын харгынуудаар хүүен үнгэрхые анхархат. Одоол юушье хэхээр элдэб һайн техникэ бии боложо, зелёнкотой холиһон горох хамаг булан, соорхойнуудта таригдажа, колхозой мал хүсэд хүрэхэ тэжээлээр хангагдаа һэн. «Улаан-Аха» колхозой хоёрдохи бригадын газар дээрэ ургаһан үбһэн, зелёнко «50 лет Октября», «Коммунизм», Ленинэй нэрэмжэтэ колхозуудта үбэлжэлгын хүшэр үедэ нэгэнтэ бэшэ дамжуулагдаһан байха. Үшөө тиихэдэ Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз Үлэнтэ гэжэ газарайнь үбһэ сабшажа, абаад, малаа үбэлжүүлдэг. Хэсүү шанга уларилтай, хада хабсагайтай газарта ажаһуудаг ажахынхидай жэлһээ жэлдэ мал адууһанайнгаа тоо толгойе олошоруулжа байһан дань «Улаан-Аха» колхозой механизаторнуудай, тэдэниие толгойлдог Сандак Ошоровой хубита һһала ехэ. Сандагһаа түрүүн хүдэлжэ байһан ажалай ветеранууд гэхэдэ, Ш. Л. Гомбоев, Н. Д. Тагаланов, А. А. Соетов, В Будаев, С. М. Ошоров, В. Р. Будаев гэгшэд газар гээшые һһала хахалаа, ургасашье ехээр хуряагаа. Мүнөө эдэ нүхэдые дахажа, халажа ябаһан арба гаран залуушуул бии. Арба гаран трактортай, мүн тэды ашаанай машинануудтай.

Мүнөө үбһэ хуряалга түгэсэхэнь. Гараар хэхэ ажал бага болоо, сабшаха, тармаха, сомохо, бухал шэрэхэ ажал дууһан трактораар бүтээгдэнэ. Булан тохой газарнуудтаяа хамта 1200 гектар газар нягта наринаар сабшагдана. Ган гасуур жэлнүүдтэшье эндэһээ 7000—8000 центнер үбһэн абтадаг. 800—900 га газар хахалагдажа, арба гаран мянган центнер холимол зеленко ургуулагдадаг гуримтай. Гектарай 10—12 центнер үбһэ, зелёнко абадаг.

Колхозой ажал алишье сагта барагдадаггүй, улам дэбэржэл байдаг гээшэ аб даа. Тиимэһээл үбэлэй янгинама хүйтэндэ, хабарай хагсуу шуурганда, илдам зунай үдэрнүүдтэ, алтан намарай үедэшье трактарист хүнэй хэхэ юумэн олдоод лэ байдаг. Отара, гүүртэнүүдтэ, һүнэй фермэнүүдтэ үглөөнһөө үдэшэ болотор үбһэ, түлээ зөөхэ, ондоошье ажал хэхэ. Сандак Ошоров ямаршье ажалда дүрэтэй, нягта нарин, хүнүүдтэ анхаралтай хүн. Хэрэг бүтээжэ ябаха үедөө үглөөдэртөө, хойто үдэрынь юу хэхэ, яаха байһанаа наринаар түсэблэдэг зантай. «Хэгдэхэ ажал үшөө ехэ. Баруун-Голой бутые хатааха, Үлэнтын нугын бургааһа сэбэрлэхэ... Тэндэмнай мянгаад шахуу гектар газар миин хэбтэдэг. Тиихэдэ, байза, Үлээтын нуга соо хэды ехэ модон, бургааһан хүрьһэтэ газар эзэлээд байнаб?! Тэрээн тушаа заатагүй бодожо үзэхэ, нүхэдөөрөө зүбшэхэ хэрэгтэй»,— гэхэ мэтын бодолнууд амар заяаень үзүүлдэггүй.

«Улаан-Аха» колхоздо эсэгэнэрэйнгээ зүргөөр дабшаха эдир үетэн олоороо үндыжэ байнхаи. Сандак Ошоров, Дэша Гармаев, Ц. Будаев гэгшэд булта арбаад үхибүүдтэй. Тэрэ ехэ һайхан. Түби дэлхэйдэ наһанайнгаа замые зүбөөр шэлэжэ, амгалан сагта ажал хэжэ, хүн зондоо хүндэтэй, солотой ябаха гээшэ юунһээшье үлүү гээшэл даа. Жэлһээ жэлдэ Сандак Ошоров колхозойнгоо эгээл ехэ, үбһэ ногоо элбэгтэй Мойлтын нуга сабшажа, үбһэ тэжээл элбэгээр бэлдэжэ абадаг.

Д. ДУГАРОВ,
хүдөө бэшэгшэ.
Ахын район.

МҮРЫСӨӨНЭЙ ТҮРҮҮ

ХАБАРХАЖА, ХАМСЫГАА ШУУ...

«Химиин болон нефтехимическэ промышленностьда продукци гаргалгын хэмжээе 30—32 процентээр ехэ болгохо, ассортиментыень үргэдхэхэ шанарыень һайжаруулха» гэжэ ороной саашанхи хүгжэлтын Гол шэглэлнүүд соо бэшэгдэнхэй.

Манай предприяти химическэ промышленностьда хэрэгтэй известняк малтан абадаг, буйлуулдаг юм. Мүнөө үедэ продукциин 5 фракци илгаруулагдана. 80—200 түхэлэйхинь бүхы продукциимнай хахадын шахуу болодог, карбидо-кальци үйлэдбэрилгэдэ эльгээгдэдэг. 0,15 түхэлэй фракци цементнэ заводуудта, жэшээлхэдэ, Тимлюйн, Ангарскын заводуудта абаашагдадаг юм. 15—30 түхэлэй фракциин известняк Усть-Илимскын, Братскын, Селенгинскын болон целлюлозо-саарһанай бусад комбинадуудта эльгээгдэдэг. 30—80 түхэлэйхинь металлургическа заводуудай хэрэглэмжэдэ ородог. Булад шудхалгада сэгнэшэгүй хэрэгтэй юм. Гадна Шелеховэй, Шэнэ-Олхиин известково заводуудые ханганабди.

Эд хэрэглэгшэд тухайгаа гол түлэб хэлээд байхадаа, хэлсээтэ уялгануудай ёһоор продукци эльгээлгын түсэб саг үргэлжэ дүүргэгдэдэг гэжэ тэмдэглэмээр. Үнгэрһэн табан жэлдэ предприятимнай гүрэнэй түсэб дүүргэлтын талаар нэгэтэшье хойнотолгодо ороогүй. Тиигэжэ арбан нэгэдэхи табан жэлые урагшатай дүүргэһэн байнабди. Хэлсээтэ уялгануудаа жэншэдгүй бэелүүлхэдээ, продукциия зогсолтогүй гаргаха арга өөһэдтөө олгонобди. Үнгэрһэн долоон һарын дүнгүүдые абаад харахада, товарна продукци үйлэдбэрилгын, продукци худалдалгын, ажалай бүтээсын талаар гүрэнэй түсэбүүд сүм дүүргэгдээ.

Хэдэн жэлэй саана үлөөдэһэгүй технологи нэбтэрүүлэгдэжэ, ажалдамнай онсо амжалта туйлагдаа һэн. Энээнэй ашаар продукциин олон янзын фракци абадаг болообди. Тусхай оньһон шүүрнүүд, бусадшье шэнэ түхеэрэлгэнүүд тодхогдоһон байна. Партиин XXVII съезд дээрэ алмалта, арьбалалтада анхарал ехээр хандуулагдаа гээшэ. Энэ асуудал урданайхиһаа илангаяа тодо һонороор, үнэншэмөөр табигдаа гэхэ байнаб. Тиихын тулада известнягай «тооһоншье» хүрэтэрөө хэрэглэгдэдэг болонхой гэбэл алдуугүй. Юуб гэхэдэ, Шэнэ-Олхиин заводойхид манай известняк жэжэдхэжэ, гурил болоторнь үйрүүлээд, газарай хүрьһэнэй бүридэл һайжаруулна. Иигэжэ Эдеэ хоолой программые бэелүүлгэдэ сэхэ хамааралашьегүй һаа, өөһэдын хубитаяа оруулна гээшэбди.

Саашадаа известнягуудай Бэлюутын хэбтэшые зүбөөр, ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхын тула предприятиие хүгжөөлгын тодорхой зорилгонууд хараалагдана. Онсолбол, известняк жэжэдхэн бутаргадаг-илгадаг шэнэ фабрика баригдаха юм. Тиигэжэ үйлэдбэриин хүсэн нэмээгдэхэ. Гадна мүнөө хүдэлгэгдэжэ байһан Бэлюутын карьерэй цех һэльбэн шэнэлэгдэхэ.

Мүнөө орон доторнай боложо байһан эрид хубилалтын хаһада ажалай эмхидхэлые бүри һайжаруулха, кадрнуудые тогтонижуулха гээшэ гол зорилгомнай гэжэ тодорхойлообди. Хүдэлмэриһөө гаража ошолгон анханайшье үсөөн юм һэн. Моральна, материальна урмашуулга һайнаар хэрэглэгдэнэ. Экскаваторай машинистнүүд, үрэмдэгшэд, БелАЗ-уудай жолоошод, бутаргагшад — булта өөһэд өөһэдынгөө мэргэжэл һайса шудаланхай, олонхинь арба-хорин жэлдэ ажаллана.

Түрүүшүүлдэ түшэглэхэ, түрүүшүүлэй зэргэдэ жагсаха гэһэн хүсэл зорилготойгоор хүдэлэгшэд заатагүй амжалта туйлана. Эрхимүүдэй тоодо КПСС-эй XXVII съездын делегат, БелАЗ-540 түхэлэй автомашинын жолоошон П. И. Базыкиниие, «Арбан хоёрдохи табан жэлые — 4,5 жэл соо» гэһэн үүсхэл гаргаһан жолоошон С. А. Петровые нэрлэмээр. Коммунист, экскаваторщик С. И. Яковлев «Шахтерой Алдар Солын III шатын» тэмдэгээр шагнагданхай. Үнинэй хүдэлмэришэн В. А. Кабаков «Ажалдаа шалгарһанай түлөө» медаляар шагнагдаа.

Цехүүд сооһоо бутарган жэжэдхэдэг-илгалгын фабрикые (начальнигынь И. Ф. Орлов) онсолон тэмдэглэлтэй. Халаанай туршада түрүү коллективэйхид 2 мянган тонно известняк жэжэдхэдэг юм. Тусхай дүүжэнгээр дамжан ороһон известнягһаа хооһон породыень шэлэн абаха хүдэлмэридэ В. А. Налаженова, Н. Т. Захарян, А. П. Единархова, Т. С. Мертвецова гэгшэд шалгардаг. Эдэ...

ГАБШАГАЙ БАРИЛГА ДЭЭРЭ

Арбан хоердохи табан жэлэй шухала барилгануудай нэгэн болоһон манай республикын түб хотын 2-дохи ТЭЦ-эй бүхэсоюзна комсомолой барилгын хүдэлмэри түлэг дундаа оробо.

Тус барилга дээрэ мүнөө 620 хүдэлмэришэн тоологдоно. Эдэнэрэй дунда элдэб мэргэжэлтэй залуушуул олон.

— Ашаанай техникэ хадагалха 200 автомашинын багтаамжатай гаражай барилга дээрэ Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдай «Гелиус» гэжэ барилгашадай комсомолой отряд хүдэлжэ эхилэнхэй. Тус отрядай гэшүүд зунай һарануудта 25 мянган түхэригэй хүдэлмэри хэхээр уялга абанхай,— гэжэ прораб В. М. Песков хөөрэнэ.

Барилгын отрядай 18 гэшүүн тус гаражай талмай бетоноор хушаха хүдэлмэреэ зургаан үдэрөөр урид дүүргэжэшэдаа. Мүн штукатурын хүдэлмэри хэдэг тус институдай басагадһаа бүридэһэн «Данка» гэжэ отрядай гэшүүд үдэр бүриингөө даабари үлүүлэн дүүргэнэ.

Виктор Горшковой хүтэлбэрилдэг шулуушадай бригада машина, техникэ угааха талмайн түхеэрэлгэ дээрэ хүдэлхэдөө, халаанайнгаа даабари 120 процент дүүргэнэ. Мүн В. М. Кузнецов, В. Я. Дмитриев гэгшэдэй хүтэлбэрилдэг модошо дархашуулай, гагнуури хэгшэ...

УРИДШАЛАН ДАБШАНА

«Гидроспецфундаментстрой» трестын Сэлэнгын участогай ажалшад 1987 оной түрүүшын һарануудай тоосоогоор ажаллажа эхилбэ. Энэ коллектив шэнээр баригдаха промышленна байшангууд, байрын гэрнүүд болон социально-ажаһуудалай барилгануудай фундаментын тулгануудые зоожо үгэхэ ажалтай юм.

Мүнөөдэрэй байдалаар жэлэй түсэбһөө гадуур 17 мянган түхэригэй барилга-хабсаралгын хүдэлмэри бэелүүлэгдэбэ. Коллективэй гэшүүн бүхэнэй хамаг арга боломжонуудаа ашагтайгаар хэрэглэһэнэй ашаар тус коллектив түсэбөө үлүүлэн дүүргэбэ. Тулгануудые зоодог Владимир Федосеевич Стрежнёвой хүтэлбэрилдэг агрегадай экипаж предприятиин ажалай амжалтада горитойхон хубитаяа оруулалсаба. Мүнөө тэрэнэй толгойлдог экипаж хахад жэлэй дүнгөөр участогай барилгашадай дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ илаба гэжэ тоологдоо.

Манай корр.

АЖАЛААРАА ШАЛГАРНА

Тоннельнэ 22-дохи отрядай хүдэлмэришэд Хойто Муяын гайхамшаг тоннелиин барилгада тон элдэбхитэйгээр хабаадалсажа, эндэ ехэ хэмжээнэй ажал хүдэлмэри хээ, хэнэшье. Халаан бүриин даабари үлүүлэн дүүргэжэ, метр, сантиметршье урагшаа дабшаха гэжэ эрмэлзэнэ. Үнинэй бэрхэ проходчик А. М. Колесниченкын хүтэлбэрилдэг бригадын гэшүүд һара бүриин даабариһаа гадуур 2—3 метр тон...

Тэжээл бэлэдхэлгээ урагшатайгаар

ҺУРАГШАДАЙ ХУБИТА

— Һурагшадай звенодо ошохомнай гү? — гэжэ «Дружба» совхозой директор Н. С. Кубышкин намда дурадхаба.

Минии мартажа байтар, хэлэһэн үгэнүүдээ саашань тэрэ иигэжэ тайлбарилба: «Мүнөө зундаа манай үбһэшэд һһала һайнаар ажаллаба. Үбһэ тэжээл бэлэдхэлгын түсэб 90 гаран процент дүүргэгдээд байна, сенаж дараха түсэбөө 2 дахин үлүүлбэбди, силос хэхэ түсэбнай дүүргэгдэхэ. Манай сельскэ Совет Зэдын районой Гэгээтын сомоной, Хориин поселково Соведүүдэй ажалшадай гаргаһан ажал хэхээр хүн бүхэниие үбһэ хуряалгада хабаадуулха гэһэн һайн һайхан үүсхэлые дэмжэхэ талаар ехэ хүдэлмэри ябуулаа. Тиигэжэ эндээ һурагшадай звено эмхидхээ һэмди. Үхибүүд аяар 450 центнер шанар һайнтай үбһэ бэлэдхэбэ. Үбһэ хуряалгада ехэ багагүй, хүгшэн залуугүй хабаадаһан тухай хэлэхээ оролдожо, һурагшадай звенодо ошохыетнай дурадхабаб».

...Удэ голой эрьедэхи «Олтирог» гэжэ газарта һурагшадай звено ажалладаг юм. Голой эрьедэхи һөөг бургааһан һархайжа харагдана. Хэдэ хэдэн ута гэгшын сомоонуудай хажууда һургаагууд асарагданхай: һаяар хорёолхо хэрэгтэй ха юм.

Ажалай ветеран Григорий Абрамович Шурыгин, тэрэнэй хүбүүн-тракторист Н. Г. Шурыгин, эндэхи дунда һургуулиин директорэй орлогшо В. И. Петров гэгшэд залуушуулай бодото һурган хүмүүжүүлэгшэд болонхой. Һургуулиин һурагшад Саша Раднаев, Зориг Доржиев, Баир Норбоев, Алеша Петров, Агбан Гомбоев болон бусад тэжээл бэлэдхэлгэдэ бүхэли зундаа ажаллажа гараба.

9-дэхи класс дүүргэһэн Агбан Гомбоев һурагшадай звеногой ахалагшань юм. Тэрэ һуралсалай хэшээлчүүдэй дүүрэмсээр совхозой хонидые бусад үхибүүдтэй хайшалалсаа. Тиихэдээ хони хайшалалгада ябаһан һурагшадай дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ шалгаржа, нэгэдэхи һуури эзэлээд, 85 түхэриг мүнгэн шанда, Хүндэлэлэй грамотада хүртэһэн юм. Агбан Гомбоев үбһэ тэжээл бэлэдхэлгэдэ мүн лэ һайнаар ажаллаба.

Загарайн районой «Друж...

БАЙГААЛИИН БЭРХЭШЭЭЛЫЕ ДАБАН

Республикын колхоз, совхозуудай ниитын адууһа малда тэжээл бэлэдхэгшэдтэ болон бусад ажалшадта КПСС-эй Буряадай обком хандахадаа, энэ шухала кампанида элдэбхитэйгээр хабаадалсажа, богони болзор соо тэжээл бэлэдхэхэ гэжэ эрилтэ табиһан юм.

Түнхэнэй районой «Маяк», «Восточные Саяны», «Сибиряк», «Мир» колхозуудта, Түнхэнэй, Туранай совхозуудта тэжээл бэлэдхэгшэд хура бороотойдо сенаж болон силос даража абахын тула ехэ ажал ябуулна. Жэшээлбэл, «Маяк» колхозойхид сенаж дараха түсэбөө 80,8 процент дүүргэнхэй, «Сибиряк» колхоздо витаминтай ногооной гурил гаргаха даабари 80,3 процентдэ хүргэгдөөд байна. «Восточные Саяны» колхоз силос дараха түсэбөө 105 процент дүүргэбэ. Эндэ түсэбэй ёһоор 4125 тонно силос дарагдаха байгаа. Тиин В. Н. Окуневой хүтэлбэрилдэг звено түсэбөө 225 тонноор үлүүлэн дүүргэбэ. Тус звеногой механизаторнууд Д. С. Харнохоев, С. Г. Сухеев, С.-Д. Д. Янсанов гэгшэд үдэр бүхэндэ тус бүрөө 8—10 гектарай ургаса хуряадаг байгаа. Энэнь үдэрэй нормоһоо холо үлүү гээшэ. Силос зөөжэ байһан автомашинануудые зогсоонгүй хангахаар оролдоо. Автомашинануудые жолоодогшод О. Н. Шарнаев, Н. Я. Ошоров, Ж. Д. Шакталаев, В. С. Ханхаев гэгшэд үдэр бүхэндэ 13—15 эрьесэ хэнэд. Силос дараха ажалые эмхитэйгээр ябуулхын тула техникэ һайнаар бэлдэгдэһэн байха ёһотой. Колхозой заһабарилагшадай звеногой эмхи гуримтайгаар ажаллаһанай ашаар машина, техникэ үндэр бүтээсэтэйгээр хүдэлгэгдэнэ. Звеньевой В. Л. Сагалуевай хүтэлбэри доро слесарьнууд Н. Будаев Л. Ангаскиев хоёр оролдосотойгоор ажаллана.

Һүүлэй табан хоногой дүнгөөр Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой үбһэшэд даабарияа 23,7 процент үлүүлжэ, мүнөө район дотор дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ түрүүлжэ ябанхай.

Харбяангуудай совхозой болон Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой үбһэшэд нилээд урагшатай. Эдэ ажахынуудта үб...

эрдэмтэд уряална

…НАЙРАМДАЛАЙ АША ТУҺАДА

…дэй уласхоорондын хуралдаан Москвада …. Эб найрамдалые хүгжөөхэ замууд тухай, … хабаатай мүнөө үеын асуудалнуудые шиидхэдэй дүүргэхэ үүргэ болон эрдэмтэдэй со… уялга тухай хөөрэлдөө хэһэн байна. АПН-… тус асуудалаар Научна хүдэлмэрилэгшэ… федерациин президент, тус хуралдаанай …хоорондын комитедэй түрүүлэгшэ Жан… …гшэтэй хөөрэлдэбэ.

…Москвада боло… эрдэмтэд …байдал тушаа …агаа зобожо …, тиин илан… …үүдэй үрдил… …ргэлжэлүүлэг… …үсгаар һанаа… …эдүүлээ. Хэр… …нь һайнаар …агүй һаань. …нэ асуудалые …эй ямар бо… …нэ һананат? …у зэбсэгэй үр… …ын болоулаг… …хүн түрэлтэн

2000 он хүрэтэр социальна болон экономическа хүгжэлтэдөө айхабтар гүнзэгы доройтолго үзэжэ, гэдэргээ сухарилгын замда орошожо болохо юм. Хэрбээ дайнай болоогүйшье һаань, ниимэ юумэн тохёолдомоор байна. Буу зэбсэг үрдилдэн бүтээлгын хойшолонгууд бүри мүнөө ехэ дайнуудай хойшолонгуудтай адли шахуу. Юундэб гэхэдэ, тэрэ айхабтар ехэ материальна, финансын болон хүн зонто нөөсэнүүдые үрэбхэн залгина. Тиихэдээ бүхы хүн түрэлтэндэ хабаатай — эдеэ хоолой, түүхэй эдэй, элшэ хүсэнэй, хүн зоной үдэлгын болон бусад олон юумэндэ зорюулагдаха мүнгэ зөөри үринэ бшуу. Тиин энээнэй хойшолонгуудынь һүйдхэл һандаралда хүргэхэдөө болохонь. Гэбэшье би сэдьхэл абаряараа юумые ходо һайн тээшэнь ёдодог заншалтай хүм даа. Тиимэһээ арадуудай хамтын хүсэлэл оролдолгын ашаар буу зэбсэг үрдилдэн бүтээлгэ болюулагдаха гэжэ найданаб. Хэрбээ тингээ һаань, бидэ эб найрамдалай эрхэ байдалда һуухабди. Буу зэбсэгэй хуряагдахада, технологи, экономикын талаар, гэр байрын барилгада хүнүүдэй һанамжа болон абари зандань, ажабайдалай элдэб олон һалбарида тон хүсэтэй хүгжэлтын болохо эхилхэнь дамжаггүй. Буу зэбсэг үрдилдэн бүтээхэеэ болиходо сүлөөрһэн мүнгэ зөөри хадаа бүхы хүн түрэлтэндэ хабаатай ехэ асуудалнуудай олониинь амжалтатайгаар шиидхэхэ хэрэгтэ ехэ туһа хүргэхэ аргатай.

Буу зэбсэг хуряаха замые совет эб найрамдалта үүсхэлнүүд, түбхын түрүүндэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретариин дэбжүүлһэн, ядерна буу зэбсэгые 2000 оной һүүл болотор усадхаха программа заажа үгэнэ. Тэрээн соохи дурадхалнуудые бүхы гүрэнүүд үгэ дуугүйгөөр абаха ёhотой гэжэ би хэлэнэ бэшэб. Огто тиимэ бэшэ. Тэдэнине тон нариар зүбшэн хэлсэхэ шухала. Гэбэшье ядерна буу зэбсэг хуряаха талаар СССР-эй оруулһан программа юрэнхыдөө абтаха ёhотой гэжэ тоолоноб.

— Мүнөө буу зэбсэгэй үрдилдэн бүтээгдэжэ байһанда түбхын түрүүндэ эрдэм ухаан зэмэтэй. Юундэб гэхэдэ, эрдэмтэд буу зэбсэг байгуулна гэжэ мүнөө олон хүн тоолоно. Уласхоорондын эгээл нэрэ хүндэ ехэтэй эмхинүүдэй нэгэнэйнь президент болохо Та энээн тухай юун гэжэ хэлэхэ байнат?

— Би нимэ һанамжые зүб гэжэ шадахагүй байнаб. Буу зэбсэг үрдилдэн бүтээһэнэй түлөө эрдэм ухаан сэхэ харюусалгатай бэшэ. Гэбэшье тэрэнэй туйлалтанууд сэрэгэй зорилгоор хэрэглэгдэжэ болохо. Тиин буу зэбсэг галзуу түргэноор бүтээлгэдэ гүрэнүүдэй политика болон экономико зэмэтэй. Энэ арсашагүй элитэ. Тон тодорхой эли ниитэ хүсэнүүд, жэшээнь, али нэгэн гүрэнэй сэрэгэй промышленна комплекс буу зэбсэгүүдые ехээр бүтээлгэхые хүсэнэ. Мүнөө промышленностиин ба лабораторинуудай хүдэлхэ хүгжэхэдэ хэрэгтэй урьһаламжые сэрэгэй программа бэелүүлхэ гэбэл, түргэноор абажа боломоор юм. Нимэ ушарһаа амгалан үйлэдбэри болон шэнжэлэлгэ хэжэ байдаг зарим промышленнигүүд болон эрдэмтэд сэрэгэй программануудай заримынь бүтээхые зүбшөөхэ баатай болонол даа.

— **Нимэ байдалһаа яажа мултаран гараха гээшэб?**

— Сэрэгэй программануудай орондо хэмжээ ехэтэ граждан проектнүүд дурадхагдаха ёhотой. Тиихэдээ тэдэ хүнүүдэй дура хүсэл татамаар байха зэргэтэй. Жэшээнь, Рейганай дэбжүүлһэн СОИ программада эсэргүүгээр хэмжээгээрээ мүн лэ энээнһээ бага бэшэ аад, дура хүсэл татама замбуулинние амгалан зорилгоор шэнжэлэлгын программа дэбжүүлэгдэхэ зэргэтэй. Эндэ үрдилдөөтэ тэмсэл шухала хэрэгтэй. Экономикын хүгжэхэеэ болишоод байхадань, тэрэнние һэргээхэ һайн граждан дурадхалнуудай хэгдэхэгүйдэ, сэрэгэй программанууд нимэ байдалые дары һамбаашалан ашаглана бшуу.

— **Мүнөөнэй эрхэ байдалда эрдэмтын үүргэ, уялгань ямар гэжэ та һанаха байнат?**

— Эрдэм ухаан общественын ажабайдалда улам ехэ боложо байгаа үүргэ дүүргэнэ. Нимэһээ эрдэмтэдэй социальна буу зэбсэг заатагүй үрдилдэн бүтээнгүйгөөр байхаһаа ондоо аргагүй болошоһон саг бэшэ юм, юундэшье алба хэхэгүй буу зэбсэгүүдые үйлэдбэрилһэнэй хэрэг огто үгы гэжэ эрдэмтэд мүнөөнэй эрхэ байдалда һайнаар үндэһэлэн харуулжа, энээндээ хүн бүхэнние үнэншүүлэн этигүүлхэ ёhотой. Нүгөө талаһаа, олон зуун жэлдэ хэгдэжэ, туршагдан шалажашаһан дайн сэрэгэй оньһондо эсэргүүгээр эрдэмтэд буу зэбсэг хуряаха оньһон арга, эб найрамдал тогтоохо аша үрэтэ арга бии болгохо хэрэгтэ өөһэдынгөө тодорхой ажалаар туһалха ёhотой. Ондоогоор хэлэбэл, эрдэмтэд улам ехэ политическэ үүргэ дүүргэхэ зэргэтэй. (АПН).

УТА НАҺАНАЙ УШАР ЮУНҺЭЭБ?

90-һээ дээшэ наһатай хүнүүд ута наһатан гэжэ тоологдохо ёhотой гээд, ЮНЕСКО тодорхойлһон байна. Эгээл ута наһатай болоһон хүн хэн байгааб гэбэл, эндэ элдэб домогууд дайралдадаг. Жэшээнь, Ли Чункюн гэжэ хитад 252, англичанин Фома Карн 207 жэл һууһан гэхэ мэтэ домогууд бии. Теэд эдэнэр үнэхөөрөө тиимэ наһа наһалаа гэһэн нарин зүб гэршэ баримта үгы.

Гиннес гэдэг хүнэй бэшэһэи рекорднуудай дэбтэр соо харахада, 119 наһа хүрэһэн япон Изуми эгээл үндэр наһатай хүн байгаа гэжэ бэшээтэй байдаг. Манай орондо һүүлэй үедэ хэгдэһэн тоо бүридхэлөөр, 300 мянга шахуу үндэр наһатан манда бии; тэдэнэй 19 мянга шахуунь 100 гараһан хүнүүд юм.

СССР-эй АН-ай Этнографиин институт американ эрдэмтэдтэй хамта Абхази болон Азербайджанай үндэр наһатаниие олон жэлдэ шэнжэлээ юм. Тиихэдээ тэдэнэр хүнүүдэй ута наһа хүрэһые тайлбарилдаг элдэб тухайламжануудай зүб бурууень шалгажа үзэхэ гэһэн байна. Тусхайлбал, ута наһа наһалһан угтай хүнүүд мүн лэ үндэр наһатай болодог, үгышье һаа, нилээд хожомдожо бэеэ жагсаһан хүнүүдэй биологическа хүгжэлтэнь адли байжа, тэдэнэр үндэр наһанда хүрэдэг, мүн һайн байгаали, уларилтай нютагта һуугшад тиимэ наһатай болодог; тэрэшэлэн ажал, тэрэнэй гурим ба эршэнь наһанай хэмжээндэ нүлөөлдэг.

Этнографиин институдай экспедицидэ медигүүд, антропологууд, демографууд, генетигүүд, этнографууд болон психологууд хабаадаһан байна.

Тус экспедициин хүдэлмэри үшөө дүүрээдүй. Тиин мүнөө дээрээ али нэгэн тухайламжань лэ зүб гэжэ хэлэхын аргагүй. Жэшээнь, абхазууд гашалһан һүнэй продуктнууд болон ургамал хэрэглэдэг тула ута наһа наһална гэдэг байгаа. Теэд кабардино-балкарецууд тарган мяха нилээд ехээр эдидэг аад, баһал үндэр наһанда хүрэдэг. Тиихэдэ байгаали, уларил тухай хэлэбэл, хадын зон лэ ута наһа наһалдаг гэжэ олон хүн хэлэдэг бэлэй. Теэд яхадуудай гү, али хуурай талада һуудаг азербайджангуудай үндэр наһанда хүрэдэгынь юугээр тайлбарилагдахаб?

Бар хүсэнэй, хара ажал гээшэ ута наһанай шалтагаан гээшэнь нилээд зүйтэй байна. Бүхы ута наһатан хара ажал бүхы наһандаа хэһэн байдаг. Залхуу хүн ута наһатай болодоггүй. Гадна наһатай хүнүүдэй амгалан, хүндэмүүшэ оршон байдалда һуухань, ходо сухалдажа гү, али зүрхэ сэдьхэлээ зобоожо байдаггүйнь ехэ удхатай байна.

Социализмын гү, али коммунизмын үедэ һуугшад олоороо үндэр наһатай болохо эрхэ байдалтай. Юундэб гэхэдэ, эндэ классуудай, хүнүүдэй хоорондо хемороото зүрилдөөн үгы бшуу. Энээнһээ гадна, медигүүдэй хэлэдэг заабаринууд мүн лэ сэнтэй. Эдэнь гэхэдэ, зүбөөр хооллолго, үлүү ехээр эдингүй байлга, ариг сэбэрые сахилга, үбшэнгүүдые саг соонь элирүүлжэ аргалалга болоно. Тиихэдэ ходо ябажа, хүдэлжэ байха гээшэ амидаралай үндэһэ һуури болоно. Гадна спорт, сэбэр агаар, бэеэ хатуужалга, мүн архи тамхин гэһэн хорото дадалнуудһаа арсалга та бүгэдын наһые ута болгожо, олон үхибүүд болон ашанарыетнай баярлуулха. Харин эдэнэрээ хаража, харилсажа ябаһантнай баһал наһыетнай һунгааха гэжэ Этнографиин институдай таһагые даагша, СССР-эй Гүрэнэй шангай лауреат, түүхын эрдэмэй доктор В. Козлов манда хэлэһэн байна.

Хөөрэлдөө С. ПЕСТОВ хээ.

…АР ҺАЙЖАРУУЛГЫН ШЭНЭ ШАТА

…ин шанарые үндэһөөрнь …хэмжээнүүд тухайь гэһэн …альна Комитедэй болон …трнүүдэй Совэдэй тогтоо… …кын олониитэ, промыш… …хүдэлмэришэд һонирхолтой… …р үгтэбэ.

…шанар һайжаруулха гээшэ …нностьда шэнэ асуудал …ние шиидхэхын тулада …юумэн хэгдэһэн. Продук… …ихан һайжеруулха комп… …нүүд предприятинуудта …бтэрүүлэгдэдэг һэн. Арбан … жэлэй эхиндэ тэдэ 30 … болон фабрикада хэрэглэг…

…ай продукци ходо бүтээ… …предприятинууд мүнөөшье …тада олон юм. Алма-Атын …ин завод, Ферганын «Азот» … Москвагай хэдэ хэдэн пред… …нартай продукци гаргадаг … ЦК-гай июниин (1986 он) … тэмдэглэгдээ һэн.

… олон предприяти техни… …гдэнги, заримдаа хэрэггүй …даг байна. Тиигээд эндэ …мэн юун бэ гэхэдэ, тэрэ … зариманиинь аттестациин … категориин сэгнэлтэ абана. … Эндэ 3 мянга шахуу эд… …нэрэй тэмдэг болюулагдаа. …лтэнүүдые эбдэһэнэйнь тү… …шэдтэ экономическа хэм… … ушарта бүри ехээршье хэ…

…гай болон СССР-эй Мини… …эй тогтоол социалис ажа… …дэ олон юумэ хубилгаба. … техническэ хэмжээ болон …һайжеруулха зорилгатой нэгэн …лэй. экономическа болон … ябуулганууд тус документ …тойлогдоо.

Шанар муутай продукци гаргажа эльгээһэнэй түлөө экономическа хэмжээн болгон, нэгэдэлнүүд болон предприятинуудһаа нэхэжэ абтаһан мүнгэн нэгэдэлнүүд, предприяти болон эмхинүүдые экономическа талаар урмашуулха фонд бии болгодог олзын хубиһаань абтаха гэһэн заабари тогтоол соо бии.

Энэ тон шухала зүйл юм. Мүнөө голодоһо гаргагшадта хэрэглэгдэһэн экономическа хэмжээнүүд бодото дээрээ олон ушарта тэдээндэ хохидсл ушаруулдаггүй. Предприяти хэһээгдэдэг, теэд голодоһо гаргагша селингаа гүйсэд абаад. Үшөө дээрэһээнь шанда хүртэдэг шуу. Тиимэһээ технологическа журам бүдүүлигээр эбдэһэн хүдэлмэришэдэй мэргэжэлэй разрядые гурбан һара хүрэтэр доошолуулха эрхэ предприятиин хүтэлбэрилэгшэдтэ олгогдоо.

Техническэ хиналтын албанай хүдэлмэри һайжаруулгада ехэ анхарал хандуулагдаа. Парти болон правительство тэдээндэ үргэн эрхэ түлөөлгэ олгоо. Тэдэнэй ажалай түлөөһэн болон материальна урмашуулгань предприятинуудай ажахын ябуулгын үрэ дүнгүүдһээ мүнөө дулдыдахаяа болибо. Эдэ албануудай хүдэлмэрилэгшэдэй ажал сэгнэхэ гансал зүйл хадаа продукциин шанар болохо юм.

Арбан нэгэдэхи табан жэлэй эсэс багаар дээдэ категориин шанартай продукциин хубинь үйлэдбэриин ниитэ хэмжээн дотор 16.3 процентдэ хүргэгдөө һэн. 1990 оной эсэс багаар тэрэниие 32,6 процентдэ, харин машина бүтээлгын комплексдо 65.9 процентдэ хүргэхөөр хараалагдана. Энэмнай нилээд гайтай ургалта гээшэ. Продукциин шанар үндэһөөрнь һайжаруулха хэмжээнүүд тухай парти, правительствын абаһан тогтоолые бэелүүлһэнэй ашаар тэрэ ургалтые нилээд түйлажа болохо бшуу.

Б. БЕЛЯЕВ,
ТАСС-ай шэнжэлэгшэ.

ЭРДЭМ, ТЕХНИКЫН ЭДИ ШЭДИ

Өөһэдынгөө бии болгоһон ганглин гэжэ шэнэ препарадые шубуу үсхэбэрилгэдэ хэрэглэхые Номгон далайн загаһанай ажахын ба океанографиин институдай (ТИНРО) эрдэмтэд дурадхаһан юм. Латвиин, Шэтын ба Примориин шубуу үсхэбэрилгын комплекснуудта, бройлерно фабрикануудта тус препарадые хэрэглэхэдэнь, тахяануудай үбшэлжэ гарзалалга дунда зэргээр 30 процент хороһон байха юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: ганглин препарат илгаха түхеэрэлгэ.
ТАСС-ай фотохронико.

1986 он
АВГУСТ

ЛУСУУД ХААНАЙ

СССР-эй АН-ай В. И. Вернадскиин нэрэмжэтэ Геохимиин ба аналитическэ химиин институдай ба СССР-эй АН-ай Алас-Дурнын научна түбэй эрдэмтэд далайн уһанһаа элдэб үнгэтэ, хоморой болон үнэтэ металлнуудые нэгэн доро абаха онол арга эсэгэ ороной эрдэм ухаанда анха түрүүшынхээ ухаалдиба.

Энээнние түйлахын тулада ТЭЦ болон ГРЭС-үүдые һэрюусүүлхын тулада бүлээсэн асарагдадаг айхабтар ехэ хэмжээнэй далайн уһан ашаглагдаа. Эрдэмтэд тусхай үстановко бүтээжэ, мүнөө Сахалинай ГРЭС-тэ бүхы технологическа процессынь шалгадан зохёогдожо байна. ГРЭС-тэ ороод гараһан уһан бүлеэдэдэг тула, тэрээнһээ элдэб зүйлнүүдые гаргалга түргэдэдэг.

Алас-Дурна зүгэй уһан бүридэлөөрөө океанай уһантай адлирхуу юм. Тэрэ дабһа ехэтэй, элдэб химическэ бодосуудаар элбэг. Тиимэһээ эндэ иимэ ехэ туршалга хэгдэнэ.

— Үнэтэ зүйлнүүдые уһанһаа иимэ аргаар гаргажа абаха гээшэ саашадаа хэрэглэгдэмээр — энэнь элитэ,— гэжэ СССР-эй АН-ай ДВНЦ-эй Химиин институдай директор В. Глущенко хэлэбэ. — Мүнөө манай институдууд Владивостогой ТЭЦ-эй баазa дээрэ туршалгын томодхогдоһон установко хэжэ эхилээ. Ороной хэрэгтэй үнэтэ металлнууд балайшье үни болонгүй, далайн уһанһаа промышленна хэмжээгээр абтадаг болохо бээ гэжэ найдахаар байна.

В. БРАТЧИКОВА,
ТАСС-ай корр.

ЭЛҺЭН ГЭРНҮҮД

Каракумай болон Кызылкумай удам дайдые бүрхөөһэн элһээр байшан гэрнүүд, ордонгууд болон заводой корпусуудые барижа болохо гэжэ Үзбегэй эрдэмтэд баталан харуулба. Дүрбэнэйнь гурбан хубиинь элһэнһээ бүридэһэн ханын шэнэ материалые тэдэ байгуулаа. Энэнь барханокерам гэжэ нэрэтэй. Энээнэй бүридэлдэ сродог хобрдохи зүйлынь болохо цян шабар мүн лэ үнэгүй. Тэрэ баһал элһэн губиие бүрхөөлсэн байдаг.

Хуурай шахуу даралта, шахалга хэрэглэн, бархано-керамаар хирпиисэ хэнэ. Тиин энэ материалай шииг нойто багатай ушарһаань тэрэнээ салдажа хатуужуулха үедэнь ехэ түлишэ алмагдана. Тиигээд галдуулһан керамаа хэдэн минутын туршада уһан соо байлгахадань, тэрэнь угаа бата бэхи болоно.

«Элһэн» хирпиисын түрүүшын нэгэ бүлэгые Москвадахи «ВНИИСТРОМ» гэжэ институдай туршалгын завод бүтээбэ. Коканда болон Бухара хотонуудай заводууд шэнэ материалые удаадахи табан жэлдэ промышленна аргаар бүтээжэ эхилхэ юм.

В. ДЕМИН,
ТАСС-ай корр.
Ташкент.

…БЛАСТЬ. Братс… …ын түхеэрэлгэ… … техникэ һэль… …омплексно прог… …гдэнэ. Заво… …ынгээ хүсөөр, … хэрэглэн… …приятиха шэнэд… …хубилгаан заһана.

…э заводой хаб… …э холын Хойто …та эльгээгдэхэ …нэ түхеэрэлгэ… …гдана.

… фотохронико.

нютагай хүгжэлтын хараа зам

…ҮҮ ДҮЙ ДҮРШЭЛЭЙ АКАДЕМИ

…КА хизаарай …ленна нэгэ… …«Канский» совхоз … дунда зэргын …рэ гол түлэб … мал ажалаар …үүлэй жэлнүүд… … совхоз «түрүү … академи» гэжэ …даг болонхой. …агад ашаг олзо …б гэжэ мэдэхын … районуудай мэр… … ходо ерэдэг. … юун бэ гэхэдэ, …хоз Зүүн Сибирь… …лэн гүйсэд ажа… …до орожо эхил… …эй онһоо хамтын …рүүлжэ захалһан …ахын хүдэлмэри… …бүнай хоёр х… …шиидхэхэ ба түл… … энэ онол арга… …айна.

… подряд лэ, ажа… …до ороһон яба… …дбэриингөө бии …е урданайхиһаа …лаха арга манда …гэжэ совхозой … Социалис Ажалай … Ануфриев хэлэнэ. …эсэ арга болом… …даг болоо. Ажа… … даагаад эрхил… …лмэрилэгшэ бүхэн …һан хэрэгтээ ехэ …йгаар хандадаг, …өн эсэсэй үндэһэ … түйлаха гэжэ … бэлочкой. Бидэ … хэм хэмжээ бо… …ай хойноһоо шанга …тэбгообди, хүдэл… …рай бэе бэетээ һэл… …алхэ ябадал үр… …оллектива доторой

оршон байдал һайжараа, журам шангадаа.

Мүнөө «Канский» ажахын 17 эмхинүүдэй 13-ниинь хамтын подрядай гуримаар ажаллана. Гол продукци (үндэгэ, мяха, һү, тэжээл) үйлэдбэрилдэг бүхы бригаданууда абтаһан продукциин түлөө тусхай хэлсээтэ (аккордно) түлөөһэн тогтоогдонхой. Хүдэлмэрилэгшэ бүхэнэй түлбэриин хэмжээн тэрэнэй ажалда хабаадаһан хэмжээнэй (коэффициентын) зэргээр тодорхойлогдодог. Энээнэй ёhoop, жэшээнь, шубуу үсхэбэрилгэдэ болон мал ажалда салин хүлһэн хамта дээрээ тодорхойлогдожо, һара бүри түлэгдэдэг. Энэ гол түлбэриһөө гадна, бригадын гэшүүд үйлэдбэриин гаргашануудые алмаһанайнгаа түлөө жэлэй һүүлдэ нэмэлтэ түлбэри абадаг: таряан ажалда — алмаһан мүнгэ зөөриингөө 25 процент хүрэтэр, мал ажалда — 40 процент хүрэтэрнь абана. Мүн түсэбтэ даалгабаринуудые үлүүлэн дүүргэһэнэй түлөө шангууд үгтэдэг.

Директор болон хүтэлбэриин аппарадай хүдэлмэрилэгшэд подрядаар хүдэлмэрилэгшэдэй тоодо адли эрхэтэйгээр оронхой юм. Тэдэнэй түлөөһэниинь мүн лэ продукциин хэмжээн болон шанарһаа, тэрэнэй өөрынь үнэ сэнһээ дулдыдадаг. Жэшээнь, ажахын хүтэлбэрилэгшын һара бүриин салин хүлһэнэй хэмжээ тодорхойлходоо, юһэн хүнһөө бүридэдэг тусхай совет һарын туршада үйлэдбэрилэгдэһэн продукциин ниитэ хэмжээе продукци бүхэнэй түсэбтэ сэнгээрнь тодорхойлдог. Тиигээд директорэй тушаалаарнь олгогдодог салингынь мүнгэндэ оруулагдаһан продукциин хэмжээндэ хубаагдадаг. Директорэй олоһон мүнгэнэйнь жэлэй туршада жэгдэ байхын тулада тэрэ түлбэринь кварталнуудаар гуримшуулагдадаг. Ахамад болон бусад бүхы мэргэжэлтэдэй, тэрэшэлэн совхозой захиргаанай хүдэлмэрилэгшэдэй салингуудынь директорэй тушаалаарнь олгогдодог салингайнь хэды процент болоноб, тэрээгээр гаргагдадаг. Мэргэжэлтэн бүхэндэ, тэрэ тоодо совхозой хүтэлбэрилэгшэдэ ажалда хабаадалгын дээшэлүүлэгдэһэн гү, али доошолуулагдаһан коэффициент хэрэглэгдэдэг.

Үйлэдбэриин бүхы участогуудта ажахын тоосоо хэрэглэлгын, мүн ажал эмхидхэхэ гол түхэл янза болоһон хамтын подрядай хүсэ нүлөө ехэтэй байһаниинь тус ажахын хүдэлмэриин дүй дүршэлөөр гэршэлэгдэнэ. Жэшээнь, һүүлэй табан жэлэй туршада «Канский» совхоз 22 миллион гаран сэбэр олзо оруулаа юм. Гансал 1985 ондо тус ажахы 122 гаран миллион хэһэг үндэгэ, 1,220 мянган тонно шубуунай мяха, 300 тонно шахуу үхэрэй мяха болон 2,5 миллион тонно һү гүрэндэ худалдаа. Энэ совхоз 1,750 толгой эбэртэ бодо малтай юм. Харин үнеэн бүридэ абажа үзэбэл, жэлэй туршада дунда зэргэнь 4,075 килограмм һүн һаагдаһан байна. Совхоз таба мянган шахуу гектар таряалангын талмайтай. Тиин гектар бүхэнһөө 28 центнер ороохото ургамал абтаһан, энэнь Красноярска хизаарай дунда зэргын ургасын хэмжээе хоёр дахин үлүүлнэ.

— Бусад үрэ дүнгүүднай ехэ,— гэжэ директор үргэлжэлүүлэн хэлэнэ.— Жэшээнь, комплексно оньһожоруулгын хэмжээн шубуу үсхэбэрилгэдэ 96 процентдэ, мал ажалда 75-да хүрэбэ. Энээнэй ашаар 49 хүниие үйлэдбэриин бусад участогуудта эльгээхэ арга олдоо. Совхоз кадрнуудаар дуталдадаггүй. Хүдэлдэг бүхы хүнэй хахадынь шахуу 30 хүрэтэр наһанай залуушуул. Саг үргэлжэ һайжаржа байдаг ажалай эрхэ нүхэсэл, һайн түлөөһэн хүнүүдэй дура татадаг. Социально ажаһуудалай барилгануудта бидэнэр мүнгэ зөөри гамнадаггүйбди. Гансал арбан нэгэдэхи табан жэлдэ худалдаа наймаанай түб, шэнэ дунда һургуули нээгдээ. Совхозой хүдэлмэрилэгшэд гурбан мянган шахуу дүрбэлжэн метр талмайтай байрын гэрнүүдые абаа. Манда искусствануудай һургуули болон спортивна комплекс бии.

Байгша табан жэлдэ манай ажахы ехэ түсэбтэй. Шубуу үсхэбэрилгын цех шэнэлэгдэн һэльбэгдэжэ дүүрэхэ. Эндэхи бүхы ажалнууд нэгэ гультһаа автомат аргаар хүтэлбэрилэгдэдэг болохо. Мүнөө автотранспортын заһабарилгын шэнэ бааза, Хэлхээ холбооной байшан, Ажаһуудалай байшан, тамаралгын Сасэ н баригдажа эхилэнхэй. Совхозой хүдэлмэрилэгшэд болбосон түхэлтэй үшөө 110 байра абаха юм.

Николай МАКАРОВ,
экономикын эрдэмэй кандидат. (АПН).

УҺАН ДОРОХИ БАЯЛИГ

ШЭНЖЭЛЭГШЭДЭЙ сэгнэһэнэй ёhoop, дэлхэйн түбиинүүдтэ шадарладаг, уһан доро нефть болон газай дэлхэйн бүхы нөөсын 50—60 процентнь байдаг ха. Тиигээд энэ түүхэй эдүүдые далайда бэдэрхэ, абаха гээшэ хуурай газартахида орходоо нилээд үнэтэй болодогшье һаань, аяар зуу гаран орон нимэ хэбтэшэнүүдэй бэдэрэлгэ хэдэг, тэдэние ашагладаг болонхой.

Манай орон дэлхэй дээрэ эгээл ехэ (22 процентнь шахуу) эрьедэ шадарладаг уһатай байжа, тэрэнэй гурбалайнь хоёр хубида нефть болон газ бии гэжэ тухайлагдана. Бүри дүшөөд онуудта Каспиин далайн эрье шадаран уһанда хэмэл аралнууд, харин хоможынь түмэр платформонууд хэгдэжэ, тэндэһээ нефть болон газ абтажа эхилһэн юм. Энээнтэй дашарамдуулан хэлэхэдэ, СССР-тэхи түрүүшын нимэ платформо США-дахида орходоо хоёр жэлээр урид баригдаһан байна. 1951 онһоо Баку шадар «Нефтиин Шулуунууд» гэһэн олзоборилго хүдэлжэ эхилһэн. Мүнөө энэмнай зоомол түмэр армагууд дээрэ баригдаһан ёhотой город болонхой. Тэрэнэй утань хамта дээрээ 400 километр болобо. Эндэхи үнэтэ түүхэй эд уһан доогуурхи соргоор эрьедэ абаашагдана. Энэ олзоборһоо холо бэшэ мүн лэ дэлхэй дээрэ эгээл доро — 6200 метр гүнзэгыдэ далайн газай нүхэн (скважина) бии.

Каспи хадаа далайн нефтянигууд болон газобигуудай хүдэлдэг ори ганса район бэшэ. Ашагта малтамалнуудай хэбтэшэнүүд Сахалин арал шадархи уһанда олдонхой. Мүн Балтиин далайн эрье шадархи уһан дороһоо малтамал гаргагдана. Тэндэ бидэ «Петробалтик» гэдэг тусхай эмхи хэрэглэн, ГДР болон Польшотой эдэбхитэйгээр хамта хүдэлнэбди.

Уһан дороһоо нефть, газ нилээд бэлэн мүрөөр гаргадаг үе үнгэрөө гэжэ мэдээжэ. Зузаан уһа нэбтэ гаража, тэрээн дорохи баялигта хүрэхэнь жэл ерэхэ бүри бэрхэтэй болоно гэжэ мэдээжэ. Мүнөө тиимэ малтамалнуудай бэдэрэгдэжэ байгаа Охотско болон Баренцова далайнуудта гүнзэгынь хэдэн зуун метр болоно. Тиигээдшье эдэ далайнуудай шэрүүн уларил найдамтай, ехээр тусгаарлагдаһан техникэ хэрэглэхэ эрилтэ табина. Энэнь ехэ даралтаһаа эбдэрхэгүй, ямаршье хэсүү бэрхэ байдалда хүдэлжэ шадаха байха ёhотой.

— Далайнуудай эрье шадархи уһанда бэдэрэлгэ хэхэ шухала түхеэрэлгэ бии болонхой,— гэжэ Далайн эрье шадаран уһан дорохи нефть ба газай нөөсэ ашаглалгын асуудалнуудые эрхилдэг Бүхэсоюзна эрдэм-шэнжэлгын ба проектно-конструкторска институдай (ВНИИморнефтегазай) директор, техническэ эрдэмэй доктор, профессор Рафхат Максутов хэлэнэ.— Тусхайлбал, «Валентин Шашин» гэжэ судныи түхэлэй үрэмдэлгын тусхай суднанууд, «Шельф» сериин, хахадынь уһан соо шэнгээл байдаг платформонууд бии. 200 метр хүрэтэрхи далайн уһан доро бэдэрэлгын скважина үрэмдэхэ бүри дүрбэдэхи тиимэ установко һаяхан бүтээгдээ.

Ойрын жэлнүүдтэ нефтянигууд 200—250 метр гүнзэгыһөө нефть абажа эхилхэ болоно. Тиимэһээ тэдэние зохихо техникээр хангаха хэрэгтэй. Бакугай гүнзэгы уһанай түхеэрэлгын шэнэ институт имагтал энэ асуудал эрхилхэ.

Тэрээнһээ гадна, манай конструкторнууд Хойто болон Алас Дурнын районуудта, 300 метр гүнзэгыдэ хэрэглэгдэхэ үндэр бүтээсэтэй түхеэрэлгэ ухаалан зохёохо юм. Тэдэнэй нэгэниинь бии болонхой. Энэ хадаа уһан доро ходо байха, мульһэнһөө эбдэрхэгүй үрэмдэлгын платформо юм. Тэрэ нилээд бархагар: утань 150 метр, үргэниинь 65 метр. Энэ бүхыдөө түмэр бетоноор хэгдэһэн, уһанай оёорто өөрынгөө шэгнүүртэ дарагдан байха болоно. Тус түхеэрэлгэ хоёр метр зузаан мульһэнэй 30 мянган тонно хүсэтэй даралтые тэсэхэ аргатай. Тэрэ Хойто зүгэй болон Алас Дурнын эрхэ байдалда 30—50 жэл ашаглагдаха аргатай. Үшөө ямар шэнжэтэйб гэхэдэ, тэрэ үрэмдэлгын хоёр установкотой. тэдэнь нэгэ доро 50 скважина хангаха аргатай. Тэндэ 100 хүн хүдэлхэ.

Мүн хэмэл мульһэн аралнууд дээрэ далайн үрэмдэлгын түхеэрэлгэ тодхохоор түсөблэгдэнэ. Гүйхэн уһатай газарта хүргэгдэһэн, хэдэн метр зузаан нимэ мульһэн эгээл хүндэ түхеэрэлгэ дааха юм. Мэргэжэлтэд тиимэ аралнуудые элһэн болон хайр шулуу тунаажа хэхэ дүй дүршэлтэй юм.

Далайн эрье шадархи уһанда ашагта малтамал бэдэрэлгэ ба абалга улам ехэ гүнзэгыдэ хэгдэдэг болонхой. Жэшээнь, водолазууд «Спрут» гэжэ шухаг суднатай болонхой. Уһан доро хүдэлдэг хоёр бригада энээние ашаглан, нэгэ-хоёр һарын туршада 300 метр гүнзэгыдэ хүдэлхэ аргатай. Тиигээд энэ судна хэмэл одонуудһаа дохёонуудые абажа, замаа гаталдаг.

Саашадаа бүхы дээрээ автомат аргаар хүдэлдэг, телевидениин каналнуудаар холоһоо жолоодогдодог уһан дорохи бүхэли комплекснуудые байгуулжа боломоор гэжэ эрдэмтэд тоолоно. Мүн хүнүүдэй байха, уһан дорохи нефтегазай олзоборилгонуудай проектнүүд бии болонхой. Тэдээн соо үйлэдбэриин болон байрын таһалганууд байха юм.

Хараалһан зорилгоёо бэелүүлхын тулада эрдэм-техникын хэдэн орёо ехэ асуудал шиидхэхэ шухала. Гэбэшье эдэ комплекснууд арсашагүй нэгэ булюу зүйлтэй: олзоборилго дээрэхи ажалда сагай уларил һаад хэхэгүй. Холын хараата проектнүүдые бэелүүлгэ далайн эрье шадархи уһан дорохи газарта хэгдэдэг бэдэрэлгые үргэдхэхэ, тиин тон үнэтэ түүхэй эд болгошо нефть болон газ абалгые нилээд ехэдхэхэ арга олгохо юм.

Владимир ХРУСТОВ.
(АПН).

Хариин оронуудhаа бусахадаа...

ГДР-эй ДУРАСХААЛТА ГАЗАРНУУДААР...

Түрэл нютагhаа холо ошожо, элдэб арадуудай түүхэтэй, гоё hайхан хото, хүдөө нютагуудай дурасхаалта газарнуудтай, хүн зоной ажабайдалтай танилсаха арга боломжонуудые аяншалга олгодог гэшэ. Харин иимэ аяншалга hайндэрнүүдтэй тааралдашахадаа, бүри зохидоор эмхидхэгдэдэг бшуу! Холын замда зориhон хүнүүдэй зүрхэ сэдьхэлые улам баяжуулдаг, тэдэнэй аяншалга ехэл hониноор үнгэргэгдэдэг байна. Байгша оной майн 1-нэй бүхэдэлхэйн ажалшадай hаналаа нэгэдэлгын hайндэрые, мүн Агууехэ Илалтын үдэрые Германиин Демократическа Республикада угтаха ушар бидэнэй ябаhан аяншалгын бүлэгтэ тудаа hэн.

Майн 1-нэй үглөөгүүр самолёдоор хоёр часай туршада ниидэжэ, ГДР-эй ниислэл хото Берлиндэ буугаа hэмди.

ТҮҮХЭТЭ КОНФЕРЕНЦИИН БОЛОhОН ГУЛАМТА

Долгитоhон үhэтэй, дунда зэргын бэетэй, сагаахан шарайтай залуу хүн урдамнай гэнтэ бии болоод. «Ральф гэжэ нэрэтэйб» гэжэ танилсаба. Туристическэ автобусто hуужа, Берлинhээ 57 километртэ оршодог округой түб хото Потсдам зорибобди. Гэр бүхэнэй, шулуун коттеджын сонхонуудта, СССР-эй, ГДР-эй тугууд намилзана. Потсдам урдань Пруссин корольнуудай, hүүлдэнь германска императорнуудай байдаг хото байгаа...

1945 оной июлиин 17-hоо августын 2 болотор фашис Германиин эсэсые шиидхэhэн түүхэтэ Потсдамска конференци Цецилиенхоф гэжэ нэрлэгдэhэн ордон соо эмхидхэгдээ hэн. Хоридохи зуун жэлэй эхеэр баригдаhан энэ ордон (архитектор Шульц) хэдэн олон таhалгаhаа бүридэнхэй. Түрүүшын таhалга соо нээгдэhэн выставкэ 1932—1945 онуудта Германида болоhон үйлэ хэрэгүүдтэй танилсуулна. 1945 оной июль hарада немецкэ антифашистнуудай—демократическа партинуудай болон профсоюзуудай бүлэгэй бии болоhон тухай, мүн Потсдамска конференци тухай выставкын экспонадууд, фото-зурагууд хөөрэнэ. Илангаяа совет, американ болон англиин делегацинуудай түлөөлэгшэдэй столой саана hуужа байhые харуулhан мэдээжэ фото-зураг бидэнэй анхарал үшөө дахин татаба: Сталин, Трумэн, Эттли түрүүтэй делегацинуудай түлөөлэгшэдэй шарайнуудта шиидэнги хүсэн, hанал бодол үзэгдэхэл гээ hэн. Гурбан ороной түлөөлэгшэдэй делегацинуудай зохидоор түхеэрэгдэнхэй ажалай кабинедүүдтэ орожо хараабди. Онсо иилгаа гэхэдэ, совет делегациин Улаан таhалга (улаан үнгөөр шэрдэгдэнхэй) заахан, үлүү юумэн үгы, тон тааруу гоёор шэмэглэгдэнхэй. Угтамжын сагаан салон соо КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачевой СЕПГ-гэй XI съездын делегадуудта бэлэглэhэн революционно удхатай скульптура олоной анхаралда табигданхай. Ордоной тэгэн дунда конференциин залай экспонадууд түүхэтэ конференциин үеын байдалые hэргээнэ: түхэреэн стол дээрэ гурбан гүрэнэй тугханууд хадхаатай зандаа. Гурбан тээхи үлэнүүдhээ делегациин түлөөлэгшэд орожо ерэhэн байгаа гэжэ экскурсовод оршон тойронииие харуулан байжа хөөрэнэ. Потсдамска конференциин гол удхые экскурсовод тайлбарилхадаа, Германиин буу зэбсэгые хуряаха, дай үүдхэлгые болюулха, тиигэжэ нэгэ ниитэ, демократическа гуримтай амгалан байдалые гүйсэд дүүрэнээр хангажа шадаха Германи байгуулха тухай хөөрөө hэн. Уласхоорондын ажабайдалай олон асуудалнуудые социалис болон капиталис гүрэнүүд хамтадаа шиидхэхэ аргатай гэжэ энэ конференци үшөө дахин гэршэлээ бшуу.

Үльгэр домогто Сан-Суси ордон (1745—47 онуудта баригдаhан) II Фридрих королиин зунай резиденци байhан юм. Сан-Суси (оршуулбал, «hанаата болонгүй») ордоной гоё hайхан залнууд, таhалганууд соогуур ябажа ехэтэ hайшаабабди. Эртэ урдын миф үльгэрнүүдэй удхые харуулhан зурагуудые, скульптурануудые харахада hонин. Айлшадай дүрбэдэхи таhалга гэхэ гү, али үгышье hаа «Вольтерэй таhалга» гэжэ нэрлэгдэhэн залые гоёшоогооб. Бүхы ханануудынь модоор уралан гоёор hиилэгдэнхэй, амтан жэмэсүүд, элдэб үнгын сэсэгүүд, жэгүүртэ шубууд амиды шэнгеэр бүтээгдэнхэй. 1750—53 онуудта француз философ Вольтер корольдо айлшалhан түүхэтэй. 1945 ондо Потсдамай комендант байhан полковник А. Верин энэ хотын, тэрэ тоодо Сан-Суси ордоной баялигуудые аршалhан, гүрэнэй музейдэ тушааhан байна гэжэ экскурсовод омогорхон мэдүүлээ, энээн тухай музейн стенд дээрэ баhал бэшээтэй байгаа hэн.

ЭРЭЛХЭГ ЭХЭНЭР ТУХАЙ

Удаань ГДР-эй промышленна түбүүдэй нэгэн болохо Франкфурт на Одере гэжэ хото ерэбэбди. Кинофильмнүүдhээ, номуудhаа бидэндэ мэдээжэ болоhон Зееловой үндэртэ болоhон байлдаан. Энэ хатуу шанга байлдаанда тулалдаhан 30 мянган совет солдат болон офицернүүд ами наhаяа үгөө бэлэй. Тэдэнэй нангин дурасхаалда зорюулагдаhан 16 хүшөө эндэ бодхоогдонхой. Гол хүшөөгэй дэргэдэ музей нээгдэнхэй. Энэ музейдэ орожо, баатаршалга гаргаhан Совет Армиин сэрэгшэд тухай хөөрэhэн стендүүдые анхаран харабабди. Эгээл эрхимүүдынь Советскэ Союзай Герой гэhэн нэрэ зэргэдэ хүртэhэн байна. Илангаяа санинструктор, ахалагша сержант Людмила Кравец гэгшын баатаршалга тухай хөөрэөе мартахаар бэшэ. 63-дахи гвардейскэ стрелково полкын нэгэдэхи ротын командирай болон бусад нүхэдэйнгөө буудуулан унахада, партийна секретарь байhан тэрэ басаган урагшаа добтолон дабшахыень үлэhэн сэрэгшэдээ ударидаа hэн. Тиигэжэ дайсан hүнөөгдэжэ, томо түмэр харгын магистраль фашистнуудhаа сүлөөлэгдэhэн байгаа. Агууехэ Илалтын 40 жэлэй ойн баярые гайхамшагта эхэнэр Людмила Кравец эндэ угтаа гэжэ фото-зураг гэршэлнэ. Манай аяншалгын бүлэгтэ ябалсаhан дайнай ветеран, милитарис Японтой болоhон дайнай үедэ медицинскэ сестра байhан Галина Петровна Анисимова эрэлхэг басаган тухай хөөрөөе сэдьхэлдээ дүтэ абан, ехэл анхаралтайгаар шагнаа. Совет сэрэгшэдэй мүнхэ дурасхаал болгон, гол хүшөө дээрэ баглаа сэсэгүүдые табижа, минута соо шэмээгүй байжа ёhолообди. Тэрэ үеын үхэр буунууд, «катюша», томо шэлтэй прожектор болон бусад юумэн хүн зоной эб найрамдалта ажабайдалые сахиха гэhэндэл, дуугай байдалда зогсонхой, хүхэ сэнхир тэнгэриин намдуу байдалые хамгаалха ёhотойбди гэжэ хүн түрэлтэндэ hануулжа байhандал үзэгдөө hэн.

Эндэ К. Ф. Э. Бахай (гайхамшагта композитор И. С. Бахай хоёрдохи хүбүүн) нэрэмжэтэ концертнэ залтай экскурсиин үедэ танилсабабди. Тиихэдэ судна үргэдэг (судоподъемно) завод ошожо, hонирхон харабабди.

БАХАЙ АЯЛГАНУУД ЗЭДЭЛhЭЭР

Бидэнтэй ябалсаhан Ральф гиднай Далик Сойреф гэжэ нэрэтэй хаб харахан нюдэтэй залуухан хүбүүнтэй бидэниие танилсуулба. Эдэ хүбүүднай ёhотой гид мэргэжэлтэд бэшэ байба. Ральф Зайбт—Берлинэй Бергман-Борзик гэжэ энергетическэ заводой инженерээр ажалладаг, ород хэлэндэ бэрхэ, сүлөөтэй сагтаа совет аяншалагшадай гидэй үүргэ дүүргэдэг байна. Харин Далик Берлинскэ университедэй химическэ факультедтэ ажалладаг, ород хэлэ тон hайн мэдэхэ, хэлэхэдээшье сэбэр ород хэлэтэй, олон юумэ мэдэхэ, ехэ даруу сэдьхэлтэй хүн байба.

Бүхэдэлхэйн арадуудай вождьнор Карл Маркс ба Фридрих Энгельс хоёр Йенэ хотодо анха түрүүшынхиеэ уулзаа гэжэ түүхэhээ мэдээжэ. Карл Марксын hураhан гайхамшагта Йенскэ университедтэй, тус хотын дурасхаалта газарнуудтай дүтөөр танилсабабди. Энэ хотодо 170 мянган хүнүүд ажаhууна, харин университедтэ 5760 хүн hурадаг байна. Шиллер, Гете, Гегель гэгшэдэй нэрэнүүд энэ хототой нангин холбоотой. Хотын түбэй талмай дээрэ дайнай үедэ американ сэрэгшэдэй бомбодо нэрбэгдэн хохидогшодто зорюулагдаhан хүшөө тэрэ сагые дахин hануулаа.

Бидэ гансашье аха дүү ороной дурасхаалта газарнуудтай танилсаа бэшэ, мүн сүлөө сагаа hонирхолтойгоор үнгэргөөбди, олон нүхэдтэй болообди. Илангаяа Янисмюле («Янисай тээрмэ» гэжэ оршуулагдана) гэжэ амаралтын түбтэ амараабди. Хермсдорф хотын керамическа хэрэгсэлнүүдые бүтээдэг комбинадай директорэй орлогшо, германо-совет хани барисаанай бүлгэмэй түрүүлэгшэ Хельмут Вальдау, мүн лэ энэ бүлгэмэй окружной организациин түрүүлэгшэ Йоахим Дитцель болон бусад нүхэд бидэниие хани халуунаар угтажа, hонирхолтой үдэшэ ой соо түбхинэhэн амаралтын түбтэ эмхидхээ юм. Үдэшэ орой болотор хатар, дуунууд таhалдагүй: «Катюша», «Амаршалгын буряад», «Подмосковные вечера», «Дружба — фройндшафт» гэhэн дуунууд зэдэлээ, элдэб арадай хатарнууд гүйсэдхэгдөө...

Худалдаа наймаанай харгы дээрэ оршоhон Айзенах хото зорибобди. 1685 ондо гайхамшагта композитор Иоганн Себастьян Бах эндэ түрэhэн түүхэтэй. Бэлигтэй хүгжэмшэнэй байшан-музейтэй танилсахадамнай, тэрэ холын сагай шэнжэ шарай hэргэхэдэл гээ hэн: урданай хүгжэмэй инструментнүүд, ноотын шарлашаhан номууд, агуухэ композиторай аялга дуунууд... Миндаhан дээрэhээ хүгжэм соностожо, шэхэнэймнай шэмэг боложо, бидэниие ехэтэ уяруулба. Экскурсиимнай түгэсхэлдэ тэрэ үеын хүгжэмтэ инструментнүүд болохо спинет, клавикорд, орган-позитив (бишыхан пианино шэнги) дээрэ наадахыень шагнажа, hайхан хүгжэмэй аялгануудта үлгыдүүлэн hуугаа hэмди. 1750 ондо бэлиг суута композитор Лейпцигтэ наhа бараhан байна. Гэбэшье гайхамшагта композиторай хүгжэм ходоодоо шэнэ hэбшээн мэтэ алишье сагта, ямаршье үеын хүн зондо дүтэ, хоёр зуугаад жэлэй үнгэрбэшье, хүгжэмэйнь аялганууд саг үргэлжэ зэдэлжэ байдагынь үнэхөөрөөшье гайхалтай. Алдар суута хүгжэмшэнэй зохёоhон бүтээлнүүдынь хэтэдээ мүнхэл!

Мүнөө үеын Айзенах (53 мянган хүн ажаhууна) промышленна городуудай нэгэн: «Рула» гэжэ часай, хартаабхын комбайнуудай заводууд, элшэ хүсэ дамжуулдаг хэрэгсэлнүүдые бүтээдэг предприятинууд бии. Энэ хото түүхэтэй нягта холбоотой. Мэдээжэ хүнүүд Вагнер, Гете, Лев Толстой болон бусад энэ хотын айлшад байhан юм. Ородой суута уран зохёолшо Лев Толстойн байрлаhан «Цюрингоф» гостиница тэрэл хэбээрээ байна. Удаань хада дээрэ оршодог Вартбургын хэрэм ошожо, залнуудаар ябажа, 13-дахи зуун жэлэй түүхэтэй танилсаабди.

Б. ДЫМБРЫЛОВА, манай корр.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: И. С. Бахта зорюулагдаhан хүшөө.
А. МИШАВКИНАЙ фото.
(Түгэсхэлынь хожом гараха).

УЛАСХООРОНДЫН ШЭНЖЭЛ

ТҮҮХЭТЭ АРГА БОЛОМЖО АЛД

Совет телевиденеэр М. С. Горбачевой хэhэн мэдүүлгэ бүхы дэлхэй дээрэ түрүүшын ээлжээнэй айхабтар шухала үйлэ хэрэг болон угтагдаба. Ядерна бүхы тэhэлэлгэнүүдые 1987 оной январиин 1 болотор зогсооха гэhэн Советскэ Союзай нэгэ талын шиидхэбэри хадаа ядерна зэбсэгүүдые хорихын, уласхоорондын байдалые эрид шууд hайжаруулхын түлөө тэмсэлэй шэнэ шатын эхин мүн гэжэ сэгнэгдэбэ. «Дэлхэйн врачнууд ядерна дайнай аюулые зайсуулхын түлөө» гэhэн уласхоорондын хүдэлөөнэй түрүүлэгшэнэрэй нэгэн Лаун ядерна тэhэлэлгые зогсоолго үргэлжэлүүлхэ тухай шиидхэбэриие «гүрэн түрын айхабтар сэсэн бодомжотой ябуулга мүн» гэжэ нэрлээ.

Гүрэнэй, политическэ ба ниитын ажал ябуулагшадай олон тоото hанамжа болон мэдүүлгэ дотор Советскэ Союз миил үгөөр бэшэ, харин тодорхой, тон шухала хэрэгүүдээрээ хүн түрэлтэниие ядерна дайнай аюулhаа зайсуулха хэрэгтэ гүн гүнзэгыгөөр шунанхай байhанаа гэршэлэн харуулна гээд тэмдэглэгдэнэ.

«Ядерна тэhэлэлгэнүүдтэ Советскэ Союзай хэhэн нэгэн талын хорюул ба тэрэниие үргэлжэлүүлгэ хадаа айхабтар шухала удха шанартай байхаhаа гадна, дэлхэйн олониитын hанамжада асари ехээр нүлөөлhэн байна. Ушар байдалые шэнэ ёhoop ойлгон бодомжолхо хэрэгтэ Советскэ Союзай этигэл найдабариин улам үргэдэжэ байhаниие ядерна тэhэлэлгые зогсоолго элирхэйлэн харуулба»,— гээд американ мэдээжэ эрдэмтэ Ф. Фон Хиппель мэдүүлээ.

Ядерна тэhэлэлгэнүүдые саг зуураар зогсоолгые саашадань үргэлжэлүүлгэ хадаа ядерна буу зэбсэг ехээр бүтээн гаргалгые хорихо хэрэгтэ тон ехэ, айхабтар шухала алхам, мүн уласхоорондын байдалда үнэхөөрөө үзэгдөөгүй ябуулга болоно гээд гадаадын политика шэнжэлэгшэд тэмдэглэнэ. Энэ шухала алхамаараа Советскэ Союз уласхоорондын байдалда нэрэ хүндэеэ үргэнэ, буу зэбсэгүүдые хуряан абаха асуудалаар манай ороной хараа бодол бэхижүүлэгдэнэ. Энээн тушаа КПВ-гэй ЦК-гай Генеральна секретарь, СРВ-гэй гүрэнэй Соведэй Түрүүлэгшэ Чыонг Тинь тон зүбөөр иигэжэ хэлээ: «Совет хүтэлбэрилэгшын хэhэн мэдүүлгэ хадаа СССР-эй эб найрамдалда дуратай гадаадын политикын хараа шугамай бодото бэелэл, арадуудай хуби заяанай түлөө тэрэнэй үндэр харюусалга мүн. Тус мэдүүлгэ совет эб найрамдалта элдэбхи үүсхэлнүүдэй бүхэли комплекс байhаниие тодорхойлно, КПСС-эй XXVII съездын шиидхэбэринүүдэй бодото дээрэ бэелүүлэгдэжэ байhаниие гэршэлнэ, ушар байдалые шэнэ ёhoop бодомжолон ойлгохо ябадалда эли тодо жэшээ болоно үгэнэ».

Ушар байдалые шэнэ ёhoop бодомжолон ойлгохо ябадал дэлхэйн олохон оронуудта, тэрэ тоодо Холбоото Штадуудта үргэдэнэ, бэхижэнэшье. Америкын гол университедүүдэй эрдэмтэд-физигүүдэй олонхинь «одото дайнай» программаар хүдэлмэрилхэhээ арсаhан тухай мэдүүлгэтэй нэмэл бэшэгтэ гараа табиhан байха юм. Американ үргэн олониитын hанамжа элирхэйлэн. США-гай сенат Советскэ Союзаар эхи заха табигдаhан ядерна тэhэлэлгэ зогсоолгодо хабаадалсаха, ядерна туршалгануудые гүйсэд дүүрэнээр хорихо тухай СССР-тэй хоорондоо хэжэ эхилхэ эрилтэ правительстводоо табиhан резолюци баталан абаа.

Советскэ Союзай ядерна туршалгануудаа зогсооhон ушарhаа ядерна туршалгануудаа үргэлжэлүүлжэл байhан Америкын захиргаанай мүнөө бэрхэшээлтэ байдалда орожо байhаниинь бүгэдэндэ мэдээжэ. Бодото байдалыень абажа дэлхэйн диилэнхи олон гөө эсэргүү табинхай, шалганнуудые хорихо тай үгэеэ ойлгосохоhо Штадууд нэгэдэхеэр, абаhан уласхоорондын гэнэгүй, хоёрдохёор, гэн hанамжатай хүсэл үрингеэр, будүүлигээр

Американ олон тоото тор тэмдэглэгдэжэ бай на тэhэлэлгын асуудал дын байдалда бэез Сагаан байшан Холбоото рүүн конгрессэй зүгhөө далаар бага бэшэ баа шээнь, США-гай мэдээ лөө ехэтэй ажал ябуу Кеннеди иигэжэ тэмдэг чевой мэдүүлгые hайша тэй. Энэ шиидхэбэринь үхэл асарха шэнэ ба зэбсэгүүдые зохёон бүт сэгүүдые хуряан абалгад арга боломжо хоёр ор ганэй захиргаанда тодо hэн хуулиин иимэ проек лөөлэгшэдэй палата мэ абаа: ядерна туршалган тээрээ хорихо саг ерээ, га боломжые хэрэглэхые дэй туршалгануудые хэ рихо, шалгагдажа болом шолуулалтагүйгөөр батал дентые уряалнаб».

Баруун Европодо, Япо то Штадуудта өөhэдтэнь Вашингтоной засагаархи хэhэн бүтэмжэгүй тобш жа байна. Совет хүтэлб мэдүүлгые тодорхойгоор гүйгөөр Сагаан байшан тамент Советскэ Союзай гэнүүдые зогсоолгодо аргагүй гээд тэмдэглэгд шангай пресс-секретари гэгшэ нюуса далдагүйгөө орьёлуулан байжа, СС алхам хадаа «олондо жэтэй» гээд хэлээ.

Ядерна туршалгануудые хэлсээ түргөөр түйлаха вет-американ дээдэ туша дээрэ тэрэ хэлсээндэ гар байhанда Советскэ Союз лэ хэрэг хадаа ямаршье тэрэ уулзалгын бодото боложо, буу зэбсэгүүдые гые болюулха замда болохо hэн. Ядерна зэб ниие үгы хэхэ, бүхы дэл далые залан сэхээр hа саашадаа хэгдэхэ хөөрэ хэлсээн харгы гаргажашье

Ядерна тэhэлэлгэнүүдэй гэн талаhаа үргэлжэлүүл эб найрамдалай уласхо өөрынь уг зорилгодо хүр гэдэниитын хүсэл эрмэлз айхабтар үнэтэй сэнтэй ту на. Буу зэбсэгүүдые хүр лаар хүндэ хүшэр асууд ёhoop шиидхэхэ талаар харуулжа байhан жэшээ рэ hайшаан дэмжэгдэнэ, дые ехээр гаргалга бол түүхэтэ үшөө нэгэ арга хагүй гэжэ М. С. Горбачев дэлхэйн эгээл заха холын хүн зон, тэрэ тоодо нецуудшье хани халуунаар на.

СПОРТ • спорт • СПОРТ • спорт • СПОРТ

МҮНГЭН МЕДАЛЬНУУДТА ХҮРТЭБЭ

Хүнгэн атлетикээр РСФСР-эй арадуудай зунай IX Спартакиадын түгэсхэлэй мүрысөөн эдэ үдэрнүүдтэ Брянск хотын «Десна» гэжэ стадион дээрэ үнгэргэгдэжэ, Россин Федерациин 62 область, хизаар болон автономито республикын 600 гаран атлет хабаадаhан байгаа.

Буряадай хүнгэн атледууд хоёр мүнгэн медальда хүртэбэ. Улаан-Үдын техническэ мэргэжэлэй 12-дохи училищиин тренер, спортын мастерта кандидат Татьяна Виноградова ехэ үhатай бороо хурын орожо байгаашье hаань, 4 килограммай ядрое 16 метр 43 сантиметртэ түлхижэ, хоёрдохи hуури эзэлбэ. «Трудовые резервы» бүлгэмэй Буряадай областной соведэй дэргэдэхи Олимпиадада бэлэдхэлэй түбэй тренер—РСФСР-эй габьяата тренер Борис Миромановой тэрэниие hурган хүмүүжүүлдэг юм.

Физическэ культура ба спортын талаар Буряадай АССР-эй гүрэнэй комитедэй дэргэдэхи Спортын мэргэжэл дээшэлүүлхэ hургуулиин (ШВСМ) тренер Сергей Лощенкын hурагша—спортын мастер Ирина Зайцева 800 метрэй урилдаанда 2 минута 02,85 секунда саг харуулжа, мүнгэн медаляар шагнагдаа.

ШВСМ-эй спортын мастер Юрий Федоров 10 мянган метртэ 30 минута 32,41 секунда саг харуулжа, 11-дэхи hуури эзэлбэ. Спортын мастер Владимир Шевляков 5 мянган метртэ 14 минута 18.07 секунда саг харуулжа, 10-дахи hуурида гараhан байна.

Т. Виноградова И. Зайцева хоёр РСФСР-эй суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдажа, СССР-эй арадуудай зунай IX Спартакиадын сентябриин 15-да Ташкентдэ болохо түгэсхэлэй мүрысөөндэ хабаадахын тула hорилго бэлэдхэл хэжэ захалба.

М. БОРИСОВ.

ЕВРОПЫН ЧЕМПИОНАДАЙ УРДА ТЭЭ

Хүнгэн атлетикээр Европын чемпионат августын 26-hаа 31 болотор Штутгарт хотодо үнгэргэгдэхэнь. СССР-эй Гүрэнэй спортын комитедтэ мэдээсэhэнэй ёhoop, энэ жэлэй СССР-эй түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөнэй, Москвада болоhон hайхан хүсэлэлэй наадануудай бүхэсоюзна болон уласхоорондын бусад хэдэн мүрысөөнүүдэй дүнгүүдээр шэлэгдэжэ абтаhан оронноймнай 95 эрхим бэрхэ хүнгэн атледууд ФРГ ошохо.

Хэд манай Эхэ ороной спортын нэрэ хүндые хамгаалха гээшэб? Донецкын 23 наhатай студент Сергей Бубкые энэ талаар түрүүлэн нэрлэлтэй. Нёдондо жэл урга тулажа харайхадаа, 6 метр гаталжа, гайхамшагта амжалта түйлаа hэн. Харин энэ жэлэй июлиин эхеэр Москвада hайхан хүсэлэлэй наадануудта тус рекордоёо үшөө нэгэ сантиметрээр үлүүлээ hэн.

«Хани барисаан-84» гэжэ уласхоорондын мүрысөөндэ Юрий Седых хабаадахадаа, 86 метр 34 сантиметртэ балта шэдэжэ, дэлхэйн рекордсмен болоо hэн. Энэ үрэ дүнгыень мүнөөнэй спортдо эгээл элитэ ехэ үйлэ хэрэг болоно гэжэ мэргэжэлтэд тоолоhон байгаа. Мүнөөшье Седых мүн лэ hайн hорилго бэлэдхэлтэй. Июниин 22-то Таллин хотодо СССР-эй ба ГДР-эй суглуулагдамал командануудай хоорондо үнгэргэгдэhэн заншалта мүрысөөндэ хабаадахадаа, тэрэ дэлхэйн шэнэ рекорд тогтообо — 86 метр 66 сантиметр.

Москвада болоhон hайхан хүсэлэлэй наадануудта Ленинакан хотын 21-тэй хүнгэн атлет Роберт Эммиян 8 метр 61 сантиметртэ утые харайжа, илалта түйлаа hэн. Энэнь хүнгэн атлетикын бүхы түүхэдэ түйлагдаhан гурбадахи үрэ дүн болоно. Дэлхэйн рекордсмен Боб Бимон (8 метр 9 сантиметр), Олимпиин наадануудай дүрбэ дахин чемпион Карл Льюис (8 метр 79 сантиметр) тэрээнhээ үлүү үрэ дүнгүүдые түйлаhан намтартай.

СССР-эй суглуулагдамал командын ахалагша тренер Игорь Тер-Ованесянай hанамжын ёhoop, Роберт Эммиян Штутгартда өөрынгөө үрэ дүнгые 15—20 сантиметр үлүүлхэ аргатай.

ФРГ-дэ үнгэргэгдэхэ Европын чемпионадта командануудай дундахи тэмсэл тушаа хэлэхэ болоо hаа, ГДР-эй, Баруун Германиин, Великобританиин, Болгариин, Франциин, Италиин хүнгэн атледууд нэгэдэхи hуури эзэлхэ аргатай. Зарим зүйлнүүдтэ Нидерландын, Бельгиин, Скандинавиин оронуудай, Румыниин болон Польшын түлөөлэгшэд hайн үрэ дүнгүүдые түйлаха аабза гэжэ хүлеэгдэнэ.

Борис ОЛЬШЕВСКИЙ. (АПН).

«СЭЛЭНГЭ»—«ДИНАМО»—2:1

Футбол

«Сэлэнгэ»: А. Жамьяндабаев, С. Сук, В. Шевляков, И. Черных, В. Чумаков, С. Кокорин, Ю. Кокорин, С. Логодин, С. Иванов, Л. Иванов, А. Алферов.

«Динамо»: А Евсеев (И. Стребков, 56), М. Путинцев, С. Квасов, А. Майер, А. Дорофеев, И. Тихомиров, А. Богатырев, А. Фадейкин (И. Сартаков, 68), В. Апасов (Ю. Тарновский, 46), В. Рыбаков, В. Яркин.

Манай зонодо наададаг Барнаулай «Динамо» командын футболистнууд уулзалгын нэгэдэхи дүхэригэй дүнгөөр мүрысөөнэй таблицада хоёрдохи hуурида гаранхай. Айлшан футболистнууд нааданай эхилэн сасуу добтолгодо оробо. Энээндэнь «Сэлэнгын» футболистнууд эмхитэй, hайн хамгаалга хэжэ, тэдэнээ воротадаа дүтэлүүлэнгүй, өөhэдөө добтолго эмхидхэбэ. Манай командын добтологшод Сергей Иванов, Александр Алферов, аха дүү Кокоринууд айлшадай хэды дошхоноор наадаашье hаа, шадамар бэрхээр наада эмхидхэжэ, олоной зүгhөө hайшаагдана. Эндэ Сергей Иванов айлшадай ворота руу толгойгоороо хоёр удаа бүмбэгэ залабашье, миин hалаа.

Айлшадай хэдышье шанга добтолго, хамгаалгада манай футболистнууд зүб харюу оложо шадаа гэхэдэ алдуу болохогүй ха. Нааданай эхилhээр 41-дэхи минутын ябажа байхада, Александр Алферов одоошье тоо нээжэ, стадиондо сугларагшадай зүгhөө hайшаагдана.

Нааданай хоёрдохи хахадай hаял эхилээд байхада, Сергей Кокорин айлшадай воротаhаа 17 метр багhаа абаhан бүмбэгээ гэнтэ эршэтэйхэнээр сохижо, айлшадай воротагай дээдэ углуу руу хоёрдохи бүмбэгэ оруулагдашоо. Энээнэй hүүлээр «Сэлэнгын» футболистнууд добтолхы эршээ бага зэргэ hула болгоо. Энээниень ойлгоhон айлшад нааданайнгаа эршэ бүри хүсэтэй болгожо, «Сэлэнгынхидэй» воротагай дэргэдэ аюултай байдал хэдэн удаа тохёолдуулна. Илангаяа айлшан футболистнууд Путинцев, Рыбаков, Богатырев болон бусад талмайн тэг дундаhаа добтолгодо ороходоо, манай футболистнуудые, вратариие hална мэгдэхээнэ. Нэгэ шанга добтолгын болоходо, Арсалан Жамьяндабаев абаhан бүмбэгээ алдажархёо ха юм. Эндэл бэеэ зэhээд ябаhан Юрий Тарновский энэ бүмбэгэ сохижо, нааданай тоо 2:1 болгожорхёо.

Манай футболистнууд удаадахи уулзалгануудаа үнгэргэхөөр Алас-Дурна хизаарай командануудта айлшалан гараба.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

НЭТЭРҮҮ БАЙЛГЫН ХАРАА ШУГ

Индохитадай аха дүү гурбан гүрэн (Вьетнам, Лаос ба Кампучи) нэгэдэнги байлгын хараа шугамаар урагшаа дабшана. Эдэ гүрэнүүдэй гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүдэй Ханойдо заншалта ёhoop үнгэргэгдэhэн конференциин үрэ дүнгүүд тэрэниинь үшөө дахин гэршэлэн харуулба. Уласхоорондын байдалай шухала асуудалнуудые, Зүүн-Урда Азиин ушар байдалые, энэ регионие эб найрамдалай, хани нүхэсэлэй ба харилсаа холбооной зоно болгохын түлөө тэмсэлэй зорилгонуудые тэдэ зүбшэн хэлсэhэн байна.

Конференциин дүүрэhэнэй hүүлээр толилогдоhон коммюнике дотор ядерна дайнай аюулые зайсуулга ба бүгэдэниитын эб найрамдал бэхижүүлгэдэ зорюулагдаhан, зүбшэн хэлсэгдэhэн хараа шугамые зохёолго ба бэелүүлгэдэ аха дүү эдэ оронуудай элдэбхитэйгээр нүлөөлгын ашаг үрые дээшэлүүлхэ халуун хүсэл эрмэлзэл харагдана. Уласхоорондын аюулгүй байдалай бүгэдэниитын системэ байгуулгада, Ази-Номгон океанай регионой бүхы арадуудай адли тэгшэ харилсаа холбоо хүгжөөлгэдэ зорюулан, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачевой Владивостогто хэлэhэн үгөөр тодорхойлогдоhон совет элдэбхи үүсхэлнүүдтэ коммюнике дотор үндэр сэгнэлтэ үгтэнхэй. Эб найрамдалай ба уласхоорондын аюулгүй байдалай түлөө, ядерна буу зэбсэгүүдые ехээр гаргалгые болюулхын, тэдэниие замбуулинай дайдада гаргаха ябадал хорихын түлөө тэмсэлдэ Советскэ Союзай эсэшэ сусашагүй хүсэлэл оролдолгые конференцидэ хабаадагшад гүйсэд дүүрэнээр дэмжэhэн байна.

Ази ба Номгон океанай бассейндэ сэрэгэй ба политическэ зүришэлдөөнүүдтэ эсэс табихын тулада Вьетнам, Лаос ба Кампучи асари ехэ оролдолго гаргана. Пол Потой бүлэгэй политическэ тэмсэлhээ зайсуулагдаад, Кампучи тушаа асуудалнуудые гуримшуулгаар дэй эхилээд байгаа гэж hайн дуратаниие Кампу бэлэн байhанаа тэдэнэр хэйлэн харуулба.

Хэрбээ Кампучиин асууд тическэ талаар гуримшу даншьегүй байгаа hаа, вьет таниие шата дамжуулан галга жэл бүхэндэ үргэ гээд Ханойдо үнгэргэгдэh дэ хабаадагшад дахинаа ябуулга 1990 ондо дүүргэгд шье, хэрбээ Кампучида ябуулгые үргэдхэхын тулада дуратаниие тэндэhээ гаргал зүгhөө hамбаашалха hэдэ шэ hаа, зохихо хэмжээнү гадаадын хэрэгүүдэй мини лон тэмдэглэhэн байна.

Хитадтай хүршэ ёhоной боонуудые hэргээхээр бэлэ Ханойдо үнгэргэгдэhэн кон дахин элирхэйлэгдээ. Ямар нюурай хэмжээндэ, ямаршье тэй хөөрэлдөөгөө hэргээхэ сэл эрмэлзэлтэй байhанаа лэн харуулаа. Вьетнам-хита нэй бүтэмжэтэй байлга Урда Азиин байдалда бэ түбидэнь ашатай туhатай

Ази-Номгон океанай ре байhан хубилалтануудhаа хуби заяанай олонхи уша байhаниие hүүлэй үеын үйл шэлнэ. Ушар иимэhээ Зүүн найрамдалай, хүршэ ёhoop зоно болгохын түлөө тэмс боломжонуудые хэрэглэхэ тадай аха дүү оронуудай лые харуулhан дурсагда циин бүтэмжэтэй шиидхэб удха шанартай болоно.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаhанда. «Хүн зонтой зүбшэхэ» — түрүү бэшэг. «Ургаса-86» — суглуулбари. КПСС-эй XXVII съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө. «Хурдадхалгын замаар» — Т. Донадоевагай корреспонденци. «Дахинаа Улаан тугта» — Ан. Климовэй корресподенци.

Хоёрдохи хуудаhанда. Хурдадхалгын замууд: түхеэрэлгэнүүдые ашаглалга. «Халаанудай коэффициент бүгэдые хараада абана гү?» — Е. Кряжевай статья. «Телефон, Ирахэтэй болон хоёр модошо дархан» — П. Натаевай шүүмжэлхы репортаж.

Гурбадахи хуудаhанда. КПСС-эй ЦК-гай Проектые зүбшэн хэлсэнэбди. «Багшын мэргэжэлэй үлгын хажууда» — Ц. Жамцараногой статья. Уласхоорондын шэнжэлэл.

Дүрбэдэхи хуудаhанда. Нютаг нютагай hонин. «Патриот» — суглуулбари. Газетэ болон журналнуудта захил эхилээ.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва 9.00 — «Время». 9.45 — «Украденное счастье» — уран hайханай фильм. 1-дэхи, 2-дохи сери. 12.05 —«Дохёогоо үгыт, горнистнууд!». 12.35 — Шэнэ hонин. (12.40 хүрэтэр). 15.30 — Шэнэ hонин. 15.50 — «Ускоряя времени шаг» — баримтата фильм. 16.40 — «Газар дээрэ, огторгойдо, далай дээрэ». 17.15 — Ахалагша классайхидта уран зохёолой викторинэ. 18.25 — Үхибүүдтэ зорюулагдаhан дамжуулга. 18.55 — «Твоей памяти, Саманта» — баримтата фильм. Улаан-Үдэ. 19.15 — Мультфильм. 19.25 — «Байгал» — мэдээсэлэй программа. **Москва.** 19.45 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». **Улаан-Үдэ.** 20.00 — «Совет Росси» — киножурнал. 20.10 — «Социалис мүрысөө эмхидхэлгэ тухай». Дүй дүршэл болон шиидхэхэ асуудалнууд. **Москва.** 20.55 — «Ородой искусство». Василий Суриков. 22.00 — «Время». 22.35 — Шатараар дэлхэйн чемпионат. 22.45 — А. П. Чеховэй адли нэрэтэй рассказаар «Человек в футляре» — уран hайханай фильм. 00.05 — Баримтата фильм. 00.15 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ».

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00 — Үглөөнэй гимнастика. 9.10 — Баримтата фильм. 9.35 — Мультфильм. 9.45 — СССР-эй Наукануудай академиин гэшүүн-корреспондент, СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин Элшэ хүсэнэй институдай директор h hурагшад «Будильник» кэ ба тех дамжуулга. жой телес 12.35 — «Зву Планкеттэй манаар 7 ханай филь сери. 14.15 14.45 — Конц

Редактор Ц. Б. ЦЫ

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС 670000

УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76, отделы: партийной жизни—2-34-05, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21, 2-57-63, информации—2-60-91, переводов—2-54-93, писем и селькоров—2-67-81, корректорская—2-33-61, выпускающие—2-35-95. Собственные корреспонденты: п. Баргузин — 91-1-44, г. Закаменск — 34-33, п. Кырен — 91-7-18, г. Северобайкальск — 35-73, п. Хоринск — 55-6-99.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ ул. Ленина Н-03608. Заказ № 6. Индекс 04